

Staidéar Féidearthachta

ar

Úsáid na Gaeilge mar Acmhainn
Eacnamaíochta do Chomhlachtaí
Beaga agus Meánmhéide i gContaetha
na Teorann

d'Fhoras na Gaeilge

ullmhaithe ag

NIDEOG

Feabhra 2005

CLÁR

	Ich.
Achoimre Fheidhmeach	4
1 Cur Chuige	
1.1 Cúlra an staidéir	5
1.2 Na Geallsealbhóirí	8
1.3 Téarmaí tagartha	9
1.4 Na comhairleoirí	9
1.5 Modh taighde	9
1.6 Aschur ón tionscadal	10
1.7 Buíochas	11
2 Gaillimh le Gaeilge - Cathair Dhátheangach	
2.1 Cur síos ar Ghailimh le Gaeilge	12
2.2 Cás-staidéar ar Ghailimh le Gaeilge agus "Direct Language Promotion"	21
3 Margaíocht agus Mionteangacha	23
4 Samhlacha eile	
4.1 An Bhreatain Bheag	26
• Welsh Language Board	
• Menter a Busnes	
5 An Ghaeilge agus an Fhorbairt Eacnamaíochta	32
5.1 An Ghaeilge agus an fhorbairt shoch-eacnamaíochta	32
5.2 Coiste Comhairleach na Gaeilge	35

5.3	Ciste Gnó le Gaeilge	36
-----	----------------------	----

6 Comhthéacs na Gaeilge sna Contaetha faoi chaibidil

6.1	Eagraíochtaí agus Grúpaí Gaeilge	38
6.2	Eagraíochtaí Cultúrtha Gaeilge	47
6.3	Eagraíochtaí Gnó	51
6.4	Na Meáin Chumarsáide	64

7 An Earnáil Ghnó sna Contaetha faoi Chaibidil

7.1	Samplaí de Dhea-chleachtas	72
-----	----------------------------	----

8 Straitéis Forbartha agus Moltaí

8.1	Deiseanna	75
8.2	(Réamh) Riachtanais	76
8.3	Straitéisí	77
8.4	Céimeanna Praiticiúla	79
8.5	Torthaí	81

Foinsí Eolais

83

Aguisíní

A:	Sonraí teagmhála	85
B:	Ríomhphost	88
C:	Eolairí Gnó	89

Achoimre Fheidhmeach

Staidéar féidearthachta é seo ar thionscadal a mbeadh mar aidhm aige go spreagfaí comhlachtaí beaga agus meánmhéide chun páirt a ghlacadh i scéim phiolótach leis an nGaeilge a úsáid mar ghléas margaióchta ina ngnó. Bheadh sé i gceist líonra a chruthú idir rannpháirtithe sa tionscadal seo agus dul i bhfeidhm ar ghnólachtaí chun go ndéanfaidís an deis a thapú an Ghaeilge a dhéanamh feiceálach i gcúrsaí comharthaíochta/stáiseanóireachta srl. ar mhaithe le cur chun cinn an ghnó agus ardchaighdeán seirbhíse a sholáthar.

1 Cur Chuige

1.1 Cúlra an staidéir

Tá comhthuiscint sa tír seo, tuaisceart agus deisceart, faoi luach na Gaeilge ar leibhéal cultúrtha, sóisialta agus le tamall anuas, ar leibhéal na heacnamaíochta. Tá aird níos mó á tabhairt go ginearálta san Eoraip ar ábharthacht teangacha neamhfhorleathana i gcúrsaí tráchtála. Tá méadú ar na deiseanna atá ann chun an dátheangachas a úsáid mar acmhainn eacnamaíochta mar thoradh ar Acht na dTeangacha Oifigiúla 2003 sa Phoblacht agus ar shíniú na Cairte Eorpaí sa Ríocht Aontaithe. Tá an t-ilchultúrachas níos tábhachtaí agus níos cumhachtaí ná mar a bhí riamh go háirithe le teacht isteach na dtíortha nua san Eoraip. Méadaíonn ábhar bróid agus spéis an duine ina chultúr agus ina t(h)eanga féin de réir mar a mhéadaíonn líon na dteangacha sa timpeallacht. Is léir go bhfuil spéis fhuinniúil á cur sa Ghaeilge má bhreathnaítear ar an bhfeachtas le Stádas Oifigiúil Oibre a bhaint amach di. Is léir é seo freisin ón líon méadaithe mac léinn atá ag déanamh cúrsaí trí Ghaeilge ag an tríú leibhéal agus an t-éileamh atá ar ranganna Gaeilge do dhaoine fásta.

Is éard atá sa staidéar seo ná léargas ar staid agus úsáid na Gaeilge faoi láthair agus na féidearthachtaí atá ann do leathnú a húsáide mar acmhainn eacnamaíochta i bhforbairt an Ghnó sna contaetha seo a leanas:

Deisceart

Lú

Muineachán

An Cabhán

Liatroim

Sligeach

Dún na nGall

Tuaisceart

An Dún

Ard Mhacha

Fear Manach

Tír Eoghain

Aontroim

Doire

Tá pobail éagsúla i gceantair ar leith sna contaetha thuasluaite a bhaineann úsáid as an nGaeilge, agus is cinnte go bhfuil tionchar ag na pobail sin ar na pobail eile thart timpeall orthu.

Déanfar anailís ar na féidearthachtaí atá ann samhail ghnó *Ghaillimh le Gaeilge* a chur ar bun sna contaetha faoi chaibidil. Díreofar ach go háirithe ar na féidearthachtaí atá ann d'fhorbairt gnó sna comhlachtaí beaga agus meánmhéide trí úsáid na Gaeilge agus ar na sochair eacnamaíochta a bhaineann léi, faoi mar atá léirithe ag *Gaillimh le Gaeilge*. Socraíodh staidéar féidearthachta a dhéanamh ar dtús sula dtabharfaí faoin tionscadal a chur i bhfeidhm. Ar ndóigh, braitheann cur i bhfeidhm an tionscadail ar chúinsí éagsúla, ina measc, comhoibriú agus dea-thoil na ngeallsealbhóirí, maoiniú (Eorpach b'fhéidir) agus tiomantas agus fíis lucht a churtha i bhfeidhm. Déanfar an tionscadal a chur i bhfeidhm ar bhonn phiolótach thar thréimhse trí bliana.

Cuireadh staidéar féidearthachta i gcrích Deireadh Fómhair 2004 ar leathnú úsáid na Gaeilge mar acmhainn eacnamaíochta i mBaile Átha Cliath ag Comhdháil Náisiúnta na Gaeilge. Ba í an bunaidhm a bhí ag an staidéar féidearthachta ná na féidearthachtaí a fhiosrú agus an straitéis is fearr a roghnú ó thaobh na Gaeilge a leathnú i gceantar Bhaile Átha Cliath ionas go mbeadh an Ghaeilge mar ghné lárnach do chur chun cinn na cathrach agus an chultúir. Is í fíis an tionscnaimh ná 'íomhá uathúil do Chathair Bhaile Átha Cliath mar phríomhchathair Eorpach a chruthú ag baint úsáid as ár sóchmhainn is luachmhaire mar náisiún, an Ghaeilge¹. D'éascair an coincheap ó bhunsmaoineamh a bhí ag Comhdháil Náisiúnta na Gaeilge, agus an staidéar féidearthachta ó iarratas an Roinn Gnóthaí Pobail, Tuaithe agus Gaeltachta. Ba é toradh na taighde ná gur roghnaíodh straitéis amháin as cúpla rogha le tionscadal 'AN LÁR' a chur ar bun, a dhíríonn ar cheantar teoranta sa chathair a fhorbairt go dátheangach. An toradh a bheadh ar an

---

¹ Comhdháil Náisiúnta na Gaeilge. 2004. Staidéar Féidearthachta ar úsáid na Gaeilge i mBaile Átha Cliath.

tionscadal seo ná an Ghaeilge a bheith níos feiceálaí ar Shráid Uí Chonaill. Bheadh sé i gceist go mbainfí úsáid as an nGaeilge i réimsí gnó, turasóireachta, san earnáil phoiblí agus mar thoradh air sin go mbeadh tionchar aici ar an bpobal agus go dtabharfadh sí fócas do chuariteoirí. Aithnítear gur fearr an deis a thapú le tionchar a imirt ar na príomh-gheallsealbhóirí sa chathair, agus go háirithe leas a bhaint as athbheochan na cathrach faoi láimh Chomhairle Cathrach Bhaile Átha Cliath.

Cuireann Foras na Gaeilge pacáiste comharthaíochta (le 14 comhartha ann don oifig) ar fáil a bhfuil sé d'aidhm aige cur le híomhá an chomhlachta ar mhaithe le hacmhainn bhreise iomaíochta a thabairt dó.

Feictear gur áis í an Ghaeilge le híomhá Éireannach a dhaingniú anois ó tá deireadh leis an bhfeachtas “guaranteed Irish” de bharr rialacháin an Chomhaontais Eorpaigh.

Cé nach bhfuil sa staidéar seo ach an chéad chéim i bpróiseas fada, tá fiúntas ar leith leis maidir le comhoibriú ar agus idir an dá thaobh den teorainn ar mhaithe le malartú taithí agus eolais agus le dea-chleachtas i seachadadh ardchaighdeán seirbhíse don chustaiméar.

Is iad seo a leanas na spriocanna atá ag an *staidéar féidearthachta* seo:

- Léargas a thabhairt ar úsáid na Gaeilge sna heagraíochtaí Gaeilge sna contaetha faoi chaibidil
- Léargas a thabhairt ar shamhlacha de dhea-chleachtas in Éirinn agus thar lear d'úsáid mionteanga mar acmhainn eacnamaíochta/ghléas margaióchta
- Léargas agus moltaí a thabhairt faoi na féidearthachtaí atá ann d'úsáid na Gaeilge mar acmhainn eacnamaíochta i gcomhlachtaí beaga agus meánmhéide, ar mhaithe le (spriocanna an tionscadail féin):

- Dearcadh fiontraíoch a chothú i ngach réimse den sochaí (forbairt pobail agus cultúrtha) trasteorann agus trasphobail.
- Forbairt tráchtála agus chultúrtha a dhéanamh ar ghnólachtaí beaga agus meánmhéide (SMEs) sna contaetha ar dhá thaobh na teorann trí pholasaí margaíochta/caidrimh poiblí/ comharthaíocht/ oiliúna/ earcaíochta a chur i bhfeidhm
- Taithí agus saineolas na ngnólachtaí a mhalartú trí oiliúint agus tacaíocht
- Tuiscint ar agus leas an dátheangachais a chothú san earnáil ghnó
- Ceangal foirmiúil a chruthú idir na geallsealbhóirí uilig
- Imeachtaí turasóireachta a chur ar fáil go dátheangach sna contaetha ar fad (samhail Oideas Gael i nGleann Cholm Cille) á bpoibliú tríd na Boird Fáilte agus trí ionad eolais/suíomh gréasáin
- Comhtháthú thar an teorainn a mhéadú chun leasa ceantar imeallach atá faoi mhíbhuntáiste mar gheall ar a suíomh
- Seirbhís custaiméara níos fearr a sholáthar trí sholáthar dátheangach
- Bunachar sonraí cuimsitheach a chruthú de ghnólachtaí a ndíreofar orthu le páirt ghníomhach a ghlacadh sa tionscadal. Úsáidfear an bunachar sonraí le naisc agus líonra idir gnólachtaí a chruthú agus le deiseanna comhoibrithe agus gnó a mhéadú. Cuirfear an bunachar sonraí seo ar fáil ar shuíomh gréasáin an tionscadail.

Is é *príomhchuspóir an tionscadail* ná go mbunódh na comhlachtaí beaga agus meánmhéide mairtís eacnamaíochta comhtháite agus inmharthana ag baint úsáid as an nGaeilge mar ghléas margaíochta agus dá bharr sin, mar acmhainn eacnamaíochta.

1.2 Geallsealbhóirí:

- Na gnólachtaí beaga agus meánmhéide
- Na húdaráis áitiúla
- Na hOifigigh Forbartha Gaeilge
- Cumainn lucht tráchtála

1.3 Téarmaí tagartha

Seo thíos na téarmaí tagartha a d'aontaigh NIDEOG le Foras na Gaeilge:

- Léargas a thabhairt ar na réimsí ina bhfuil an Ghaeilge in úsáid sna contaetha faoi chaibidil.
- Léargas a thabhairt ar shamhlacha úsáid teangacha neamhfhorleathana mar acmhainn eacnamaíochta i bhforbairt an ghnó in Éirinn agus thar lear.
- Léargas a thabhairt ar líon na gcomhlachtaí beaga agus meánmhéide sna contaetha thuasluaite a úsáideann an Ghaeilge ina gcuid gnó.
- Léargas a thabhairt ar na féidearthachtaí atá ann maidir le húsáid na Gaeilge sna contaetha sin mar acmhainn eacnamaíochta.
- Moltaí a dhéanamh bunaithe ar thorthaí an staidéir féidearthachta faoin mbealach is fearr le tabhairt faoin tionscadal.

1.4 Na comhairleoirí

Bláthnaid ní Ghréacháin, comhstiúrthóir NIDEOG, comhlacht comhairliúcháin agus seirbhísí oiliúna Gaeilge. Iarbhainisteoir tionscadail le FIONTAR, Ollscoil Chathair Bhaile Átha Cliath. Taithí aici le tograí taighde d'Fhoras na Gaeilge le Donla uí Bhraonáin.

Donla uí Bhraonáin, comhstiúrthóir NIDEOG. Téarmeolaí agus Taighdeoir le FIONTAR ó 1994. Ball den Choiste Téarmaíochta agus ISO TC37.

1.5 Modh taighde

Seo a leanas mar a rinneadh an obair idir Meán Fómhair agus Samhain 2004.

- Bhí cruinnithe ag an bhfoireann le Gearóid Trimble chun aidhmeanna, treocht agus torthaí an taighde a chomhaontú.
- Bailíodh eolas faoi úsáid na Gaeilge sna contaetha faoi chaibidil.

- Rinneadh teagmháil leis na comhairlí contae, na cumainn lucht tráchtála, agus na heagrais Ghaeilge.
- Rinneadh staidéar ar shamhlacha eile d'úsáid teangacha neamhfhorleathana in Éirinn agus thar lear.
- Rinneadh staidéar ar thuarascálacha ábhartha.
- Eagraíodh cruinnithe le heagrais agus le hindibhidiúil éagsúla chun an t-eolas cuí a bhailiú.

1.6 Aschur:

Bheadh sé *riachtanach* do chur i bhfeidhm agus do chur chun cinn an tionscadail seo go mbunófaí lárionad eolais le foireann lánaimseartha leis an tionscadal a riar.

Bheadh sé *inmhianaithe* go gcuirfí na háiseanna tacaíochta seo ar fáil le linn shaolré an tionscadail:

- Bunachar sonraí cuimsitheach
- Eolaire gnó
- Pacáiste Eolais do Ghnólachtaí (le treoiríntí/buntáistí/áiseanna & acmhainní)
- CD-Rom Idirghníomhach
- Oiliúint/Ceardlanna san ionad oiliúna
- Oiliúint In-Tí ar shainghnéithe den ghnó
- Suíomh Gréasáin (le heolaire do na gnólachtaí/imeachtaí/nuachtlitir leictreonach/saintearmaíocht i réimsí na ngnólachtaí ar leith - i gcomhpháirt leis an gCoiste Téarmaíochta)

Bheadh sé i gceist go leathnófaí scóip an tionscadail ag deireadh a shaolré agus go ndéanfaí

- Staidéar Féidearthachta do leathnú an tionscadail

1.7 Buíochas

Is mian le NIDEOG buíochas a chur in iúl do Bhríd Ní Chonghóile, Gaillimh le Gaeilge as sainchomhairle a chur orainn. Freisin le Pádraig ó Cuinneagáin, Glór Bhreifne a chuir a lán teagmhálacha inár dtreo agus le gach duine a chuir comhairle orainn. Ba mhaith le NIDEOG buíochas a ghabháil le Gearóid Trimble, Foras na Gaeilge, as a chuid comhairle freisin.

2 Gaillimh le Gaeilge - mar Chathair Dhátheangach

2.1 Cur síos ar Ghailimh le Gaeilge

Ag Comhdháil de chuid an Bhiúró do Theangacha Neamhfhorleathana na hEorpa i 2003 léiríodh Gaillimh Le Gaeilge mar cheann de na dea-shamplaí ó thaobh an dátheangachais sa réimse Gnó.

Is comhlacht teoranta é Gaillimh Le Gaeilge a bunaíodh i 1987 faoi choimirce Chomhdháil Náisiúnta na Gaeilge le go neartófaí an Ghaeilge, go háirithe mar acmhainn eacnamaíochta, i limistéar na Gaillimhe. Tá Coiste Stiúrtha, atá comhdhéanta d'eagrais stáit agus d'eagrais dheonacha ag stiúradh na hoibre agus cuireann an Chomhdháil tacaíocht bhainistíochta ar fáil agus tá sé á mhaoiniú ag an Roinn Gnóthaí Pobail, Tuaithe agus Gaeltachta. Cuireadh tús leis i ndiaidh foilsiú torthaí taighde socheacnamaíochta² faoi fhiúntas na Gaeilge mar acmhainn eacnamaíochta agus féiniúlachta do Chathair na Gaillimhe. Léirigh an suirbhé go raibh deis ann don Ghaeilge agus go bhféadfaí brabús a dhéanamh aisti, agus gurbh fhiú i 1987 17m. in aghaidh na bliana do limistéar na Gaillimhe agus £13.1m in aghaidh na bliana do chathair na Gaillimhe na hidirghabhálacha sin.

Leis an mbuntáiste gnó sin a choinneáil shocraigh Gaillimh le Gaeilge an earnáil ghnó i nGaillimh a spreagadh chun breis tacaíochta a thabhairt don Ghaeilge i bhfoirm comharthaíochta, stáiseanóireachta, fógraíochta agus i gcumarsáid bhéil le custaméirí. Is i gcomhpháirt leis na príomhghníomhairí i saol na Gaillimhe a cuireadh fíis Gaillimh le Gaeilge sa tsiúl, ba iad sin Comhairle Cathrach na Gaillimhe, Cumann Tráchtála & Tionscail na Gaillimhe, An Roinn Gnóthaí Pobail, Tuaithe agus Gaeltachta, Institiúid Teicneolaíochta na Gaillimhe-Maigh Eo agus Ollscoil na hÉireann, Gaillimh.

---

² O Cinnéide, M.S. & Keane, M.J. 1988. *Tionchair Áitiúla Shocheacnamaíochta a Bhaineann le Gaeltacht na Gaillimhe*. Ollscoil na hÉireann, Gaillimh.

Tá Gaillimh le Gaeilge ag dul i dtreise agus ag méadú ar a gcaidreamh díreach le trádálaithe aonair, fiontair bheaga agus mheánmhéide agus comhlachtaí ilnáisiúnta ar fud na Gaillimhe.

Tá éirithe go han-mhaith leis an gcur chuige sin agus tá méadú an-mhór tagtha ar úsáid na Gaeilge ar fud na cathrach. Anuas ar na hathruithe feiceálacha atá sa Chathair, tá athrú tagtha ar mheon an lucht gnó agus ar mhuintir na háite faoi úsáid na Gaeilge sa chathair, mar a dheimhnigh Bríd Ní Chonghóile, Feidhmeannach Ghailimh le Gaeilge linn.

Déantar a chinntiú go bhfuil an obair ar ardchaighdeán, tarraingteach agus éifeachtach. Feictear turasóirí ag tógáil

grianghrafanna de na gnólachtaí le Gaeilge orthu rud a spreagann an lucht gnó tuilleadh a dhéanamh leis an nGaeilge a shníomh isteach ina gcuid oibre.

An Teanga Bheo sa Ghnó

Rinneadh an togra an Teanga Bheo sa Ghnó a lainseáil i Dunnes Stores, an Fhaiche Mhór, i mí Iúil '97. Tá an Ghaeilge le cloisteáil anois ar an gcóras poiblí i Dunnes Stores, ag tabhairt eolais do chustaiméirí faoi mhargaí agus faoi sheirbhísí éagsúla san ollmhargadh. Tá bainisteoirí na n-ollmhargaí sa chathair go mór i bhfábhar na scéime seo agus tá siad ag tabhairt iomlán tacaíochta don scéim.

Seirbhís i nGaeilge i ngnólachtaí na Gaillimhe

De bharr taighde a déanadh, aimsíodh daoine le cumas Gaeilge acu i réimse leathan gnólachtaí idir bhialanna, siopaí, comhlachtaí airgeadais srl. Ag cruinniú leis an bhfoireann gnó le Gaeilge, socraíodh grianghraf an chainteora Gaeilge a chrochadh sna gnólachtaí chomh maith le

greamaitheoirí ar an bhfuinneog leis an mana "Seirbhís i nGaeilge ar fáil anseo".

Sa bhliain 1994 rinne Gaillimh le Gaeilge comhordú ar lainseáil *biachláir dhátheangacha* i bhfiche bialann i gcathair na Gaillimhe. Thuig bainisteoirí na mbialanna tábhacht na Gaeilge mar chuid de shaol beo na cathrach.

Thuigeadar go bhfuil an teanga mealltach do mhuintir na cathrach agus do thurasóirí araon. Bronnadh teastas ar na bialanna a ghlac páirt sa togra chun aitheantas a thabhairt toisc go raibh siad ag cur go mór le hiomhá Ghaelach na cathrach. Déanadh athsheoladh ar an Togra Biachláir Dhátheangacha Mí Bealtaine 2000.

Sheol Gaillimh le Gaeilge '*Eolaire na Gaillimhe*' sa bhliain 1996. Tá os cionn 100 gnólacht i gcathair na Gaillimhe agus foireann acu a chuireann seirbhís i nGaeilge ar fáil. Áis iontach atá anseo do mhuintir na Gaeltachta agus dóibh siúd sa chathair a theastaíonn uatha gnó a dhéanamh trí Ghaeilge.

Cuireann Gaillimh le Gaeilge **imeachtaí gnó** agus sóisialta ar bun sa chathair chun deis a thabhairt do lucht gnó le Gaeilge, mar shampla an **Lón Gnó** do lucht gnó na cathrach a bhfuil Gaeilge acu, chun iad a spreagadh le seirbhís i nGaeilge a chur ar fáil dá gcuid custaiméirí. Roghnaítear bialann dhifriúil gach mí, ceann ina bhfuil biachlár dhátheangach ar fáil. Tá líon na ndaoine a bhíonn ag freastal ar an lón ag méadú i gcónaí, le idir 30-60 ann gach uair, ag cruthú go bhfuil an-éileamh ar na hócáidí seo. Ina theannta bíonn BBQ agus cóisir na Nollag á reachtáil gach bliain agus fás seasta sa rannpháirtíocht.

Bunaíodh **Gradam Sheosamh Uí Ógartaigh** i 2001 chun aitheantas a thabhairt do chomhlachtaí agus eagrais a bhaineann úsáid as an nGaeilge ina ngnó laethúil agus a chabhraíonn, dá bharr seo, le cur chun cinn na Gaillimhe mar 'Phríomhchathair dhátheangach na hÉireann' agus inmharthanacht na hacmhainne cultúrtha agus eacnamaíochta is mó a bhaineann le Gaillimh. Tá an comórtas, atá á eagrú i gcomhar le Cumann Tráchtála agus Tionscail na

Gaillimhe, sa dara bliain anois. Tugann an ceangal atá ag an Galway Advertiser leis an nGradam an-spreagadh do na gnólachtaí freisin agus beidh siad ag tarraingt aird an phobail ar an gcomórtas seo agus ar chuspóirí an chomórtais sa nuachtán.

Is grúpa iad **Cairde Gaillimh le Gaeilge** ar mian leo a bheith rannpháirteach in obair Gaillimh le Gaeilge maidir le cur chun cinn na Gaillimhe mar phríomhchathair dhátheangach na hÉireann. Íocann na baill síntúis le Gaillimh le Gaeilge. Bunaíodh 'Cairde Gaillimh le Gaeilge' chun freastal ar éileamh an phobail ar sheirbhísí *Ghaillimh le Gaeilge* agus mar thoradh ar riachtanais fhorbartha.

I measc dlúthchairde *Gaillimh le Gaeilge* tá an Galway Advertiser, An Post, Renvyle House Hotel agus Hewlett Packard. Tá ós cionn 200 baill ann. Faigheann na cairde seo nuachtlitir mhíosúil *Deis* ar an ríomhphost.

Ábhar bróid do Gaillimh le Gaeilge ab ea an nuacht ar an 24ú Meán Fómhair gur bhuaigh siad An **Gradam do Theangacha Eorpacha**. Chuir Gaillimh le Gaeilge iarratas isteach i 2003 agus mar chuid den iarratas sin bhí an CDROM, Gaillimh-Cathair Dhátheangach, urraithe ag Hewlett-Packard, Gaillimh agus a cuireadh le chéile don Fhóram, a bhí i Helsinki Meán Fómhair 2003.

Is í aidhm an Ghradaim ná aitheantas a thabhairt do thograí a n-éiríonn leo dul i bhfeidhm ar níos mó ná grúpa beag foghlaimeoirí mionteanga agus a léiríonn tionchar leathan.

D'eirigh le Gaillimh le Gaeilge naisc idirnáisiúnta a chruthú le tíortha eile a bhfuil samhail atá inchurtha i bhfeidhm acu. Bhí Gaillimh le Gaeilge páirteach sa tionscadal Nuálaíocht Chultúrtha agus Forbairt Eacnamaíochta (CIED) in éineacht le cúig thír eile. Ba iad cuspóirí na rannpháirtithe ná³:

- Foghlaim cén chaoi le húsáid, ní mí-úsáid, a bhaint as an gcultúr ar mhaithe le forbairt eacnamaíochta - "nuáil cultúrtha".

---

³ <http://www.gleg.ie/tograí.html>

- Léiriú ar chultúr i gceantair imeallacha a spreagadh - "an oidhreacht chultúrtha"
- Comhaontú a chruthú mar bhunús cinnteoireachta - "céimeanna chomhaontú ultúrtha".
- Ath-luacháil a dhéanamh ar ról an chultúir i gcúrsaí pleanála - "staidéar tionchair chultúrtha".
- Géar-riachtanais a mheas i gcomhthéacs fíorshrianta - "Lámhleabhar-Dea-chleachtais?".

Tá éirithe an-mhaith le Gaillimh le Gaeilge go dtí seo, tá comharthaíocht dhátheangach tharraingteach á húsáid ag gnóthaí ar beagnach gach sráid. Chomh maith leis sin tá comharthaíocht dhátheangach iomlán ag ollmhargaí agus ag siopaí móra. Go dtí le gairid d'eisigh suas le tríocha óstán agus bialann sa chathair biachlár dhátheangacha, ag cur tuilleadh le leagan amach dhátheangach na cathrach.

Mar a deir Feidhmeannach Gaillimh le Gaeilge, Bríd ní Chonghóile leis na taighdeoirí, éiríonn leis an tionscadal seo ar bhonn dea-thola, seachas brú a chur ar na comhlachtaí. Faigheann na gnólachtaí a lán poiblíochta dá bharr. Cuirtear an-bhéim ar theagmháil duine le duine idir Gaillimh le Gaeilge agus an gnólacht, ag an tús agus tríd an 'chairdeas' ar fad, mar gurb é sin an bealach is mó éifeachta ó thaobh meon dearfach a chothú agus chun na féidearthachtaí a mheabhrú dóibh. Tá sé riachtanach cuairt a thabhairt ar an ngnólacht le hanailís riachtanais a dhéanamh leo, agus le moltaí agus spriocanna a chomhaontú. Cuireann sé go mór leis an dea-thoil nuair a thuigeann na gnólachtaí go bhfuil tacaíocht ar fáil dóibh ó Gaillimh le Gaeilge. De réir mar a théann an tionscadal ar aghaidh, feiceann foireann Gaillimh le Gaeilge athrú meoin agus méadú spéise ann, cé nach bhfuil aon taighde oifigiúil déanta go fóill ar éifeacht na scéime agus ar athrú meoin ó bunaíodh an eagrais.

Feictear do Bhríd go bhfuil níos mó misnigh ag daoine anois le húsáid a bhaint as an nGaeilge ina gcuid gnólachtaí. Is é an gné is tábhachtaí ná dul i gcion ar na gnólachtaí maidir leis na buntáistí eacnamaíochta. Ina dhiaidh sin leanann na buntáistí sóisialta agus cultúrtha.

Tá oifig Gaillimh le Gaeilge lonnaithe i gcroílár na cathrach i nGaillimh, ionad cairdiúil a úsáidtear mar ionad eolais le gur féidir siúl isteach ann agus bualadh leis an bhfoireann (Bríd ní Chonghóile, Feidhmeannach agus Helen Nic Gabhann, Oifigeach Forbartha). Mar a deir Bríd, ní bheadh a leithéid de thionscadal indéanta muna mbeadh lárionad eolais agus oifig ann le foireann lánaimseartha, cé nach leor beirt lánaimseartha le plé leis an éileamh agus leis na réimsí seirbhísí a sholáthraíonn Gaillimh le Gaeilge. Caithfear i gcónaí tograí nua a thionscnamh le spéis na mball a choinneáil.

Tionchair Dhíreacha an Tionscadail

Léiríonn taighde a rinne Gaillimh le Gaeilge ar fhiúntas na Gaeilge do Chathair na Gaillimhe:

- Gurbh fhiú ca. €64 milliún sa bhliain an Ghaeilge do chathair na Gaillimhe amháin i 2000 (An tAire ag seoladh Eolaire na Gaillimhe 2000)
- Dúirt 86% de thurasóirí go bhfuil an cultúr tábhachtach dá dturas chun na cathrach
- Measann 8/10 duine fásta gur mhaith an rud é comharthaíocht dátheangach a bheith i siopaí (Suirbhé IMS 1998)
- Cruthaíonn an Ghaeilge dea-mhéin ar chostas an-íseal
- Meallann an Ghaeilge custaiméirí nua
- Is mian le turasóirí a bheith in áit a fhéachann agus a mhothaíonn difriúil

Léiríonn na ráitis seo a leanas ó Chairde Gaillimh le Gaeilge fiúntas an tionscadail dá gnólachtaí féin:

“Through its resources and services, Gaillimh le Gaeilge has made the use of our language easy and transparent to the point where it is understood or used naturally in everyday life and business. HP have embarked on a program, with the help and advice of Gaillimh le Gaeilge, to integrate the Irish language within all aspects of our workplace from signage to the spoken word.”

Chris Coughlan, Bainisteoir Margaíochta agus Cumarsáide

Hewlett Packard – Dlíthchara Gaillimh le Gaeilge, Tuarascáil Bhliantúil 2002

‘Tharla an togra seo, an UMB a chur in oiriúint d’úsáid na Gaeilge, de bharr na n-éileamh a fuarthas ó chustaiméirí a bhí ag iarraidh a gcuid gnó bancála a chur i gcrích i nGaeilge. Ag coinneáil leis na tionscadail eile atá ar bun againn a thacaíonn leis an nGaeilge, mar shampla traenáil teanga don fhoireann, chinn muid infheistíocht a dhéanamh maidir leis an teicneolaíocht chuí a dhearadh chun an chéad UMB dháttheangach in Eirinn a chruthú. Tá-an áthas orainn go raibh muid in ann an t-inneall airgid seo a chruthú mar thoradh ar éileamh ón ár gcuid custaiméirí a labhraíonn Gaeilge agus tá muid ag súil cur leis an tseirbhís seo amach anseo’.

Andy Roche, Bainisteoir Oibriúcháin Cheantar an Iarthair.

Tuarascáil Bhliantúil Ghailimh le Geailge 1999.

‘Since becoming an Irish franchise in April 2002, one of our aims has been to establish ourselves as an independent Irish business, as opposed to part of the Habitat group of stores. In our Dublin store we have displayed the work of Irish artists and designers and have supported the industries through sponsorship and giving individuals the opportunity to show their work in our store. We hope to duplicate these programs in the Galway store. Obviously

the use of bilingual signage in the new store is something we feel is very important and is a reference to the importance of the unique Irish personality of our business'.

Habitat, DEIS Meán Fómhair 2004

'Hewlett Packard Galway is delighted to be associated with the efforts of Gaillimh le Gaeilge to promote the use of the Irish Language and is particularly proud of its involvement in the creation of the CD – Gaillimh Cathair Dhátheangach- Galway The Bilingual City.'

Rory O'Connor. Managing Director Hewlett-Packard, Galway.

Galway Advertiser, 11 Meán Fómhair 2003

Tá tacaíocht bháúil Ghaillimh le Gaeilge, maidir le comhairle agus saineolas, ar fáil do na comhlachtaí sa ghníomhaíocht seo agus i réimsí eile freisin. Tá sé tábhachtach freisin fostaithe a spreagadh chun a scileanna labhartha agus scríofa Gaeilge a fhorbairt agus a fheabhsú sa chaoi go mbeidh siad in ann í a úsáid ina ngnó laethúil. Chun cur leis an gcomhtháthú seo, cuireadh tús i 2002 le Gradam Sheosamh Uí Ógartaigh, comórtas a leagan amach sprioc éachtaí do ghnólachtaí na Gaillimhe.

Ainmníodh Gaillimh mar gheata sa straitéis spásúil náisiúnta agus ba cheart freisin go mbreathnófaí uirthi mar gheata don Ghaeilge. Is rochtain éasca agus oscailteacht ní dúnta agus eisiatach atá le tuiscint leis an stádas seo. Is cosúil, áfach, gur laghdú nó deireadh le stádas na Gaeltachta don cheantar laistigh de Ghaillimh agus an ceantar máguaird a bheadh mar thoradh ar stáidear staitistiúil a rinneadh le déanaí. Bheadh seo ina réiteach ar an tionchar staitistiúil ach ní théann sé i ngleic ar chor ar bith leis an bhfíorfhadhb. Caithfear an teanga a chothú agus a chur ag fás san áit ina bhfuil sí lag nó ar bheagán úsáide nó cén chaoi a bheadh sí in ann leathnú nó fás dá uireasa. Tá síol maith curtha leis na Gaelscoileanna atá sna ceantair seo agus tá Gaillimh le Gaeilge agus Cumann Tionscail agus Tráchtála na

Gaillimhe ag spreagadh úsáid níos leithne den teanga laistigh den saol oibre rud a chuirfidh níos mó úsáid chun cinn laistigh den phobal níos leithne agus den teach. Ba mhaith liom, thar ceann Chumann Tionscail agus Tráchtála na Gaillimhe tréaslú le Gaillimh le Gaeilge as ucht a n-éachtaí i 2002 agus an méid atá curtha acu le cultúr Chathair na Gaillimhe le cúig bliana déag anuas.

Dr. Chris Coughlan

Uachtarán Chumann Tráchtála agus Tionscail na Gaillimhe

Tuarascáil Bhliantúil Ghaillimh le Gaeilge 2002

'Is cairde le Gaillimh le Gaeilge JSL Group Ltd. (Stewarts) mar go dtuigeann muid agus go dtacaíonn muid le fiúntas na Gaeilge i bhforbairt chultúrtha agus eacnamaíoch na cathrach.

Tháinig go leor d'ár gcuid oibre le céad bliain anuas ó cheantair Ghaeltachta i nGaillimh, Oileáin Mhaigh Eo, Tír Chonaill agus Ciarraí, agus tá muid ag tnúth go leanfar leis seo sa toadhcháí.'

Seán Ó Stíobhart, JSL Group Ltd.

Seoladh Comharthaí Dhátheangacha i Supermac's ar an bhFaiche Mór 14
Deireadh Fómhair 1999.

'Is tionscadal an-tábhachtach é seo dúinne a chuireann béim ar oidhreacht 100% Éireannach Supermac's agus a thugann deis dár gcuid custaiméirí Gaeilge a úsáid ina saol laethúil, rud atá fíorthabhachtach má tá ár teanga dhúchais le maireachtáil agus le dul i dtreise'.

Peter Boland, Stiúrthóir Margaíochta Supermac's

2.2 Gaillimh le Gaeilge agus “Direct Language Promotion”

Rinne François Grin agus François Vaillancourt anailís ar chás *Gaillimh le Gaeilge* ó thaobh cur chun cinn díreach na teanga mar pholasaí teanga, straitéis a dhíríonn go sonrath ar mheon na ndaoine a athrú go dearfach i dtaobh feidhm úsáide na teanga. Mar a deir Grin, ‘The attractiveness of minority language activities, as reflected in the utility function, must be sufficiently high if the language is to break out of its spiral of decline.’ Éiríonn le *Gaillimh le Gaeilge*, mar a deir Grin, mar go dtaispeánann sé go dtagann sochair le húsáid na Gaeilge, go neamhspleách ar an meon faoin teanga féin. Dar le Grin, cuireann Gaillimh le Gaeilge ina luí ar dhaoine gur gné luachmhar d’íomhá chorpáireadach í an teanga. Is í an líne argóna a úsáideann Gaillimh le Gaeilge ná go gcaithfear an cinneadh a ghlacadh maidir le feiceálacht na Gaeilge a mhéadú bunaithe ar chiall gnó:

“Direct language promotion targets people and keeps away from lofty moral admonitions: its chief aim is to show that using Irish yields benefits, quite apart from whether one genuinely likes the language or not” (Grin, 1999: 77).

Ní chuireann Gaillimh le Gaeilge aon deontais ar fáil do na comhlachtaí, ach cabhraíonn siad leis na leaganacha Gaeilge de na comharthaí a chur ar fáil. Tá sé deacair costéifeacht úsáid na teanga ar bhonn feiceálach a mheas, agus is é an slat tomhais is fearr ar rath an tionscadail ná an t-athrú meoin atá ann i lucht gnó na cathrach faoi úsáid comharthaí dátheangacha. Má éiríonn le Gaillimh le Gaeilge a chur ina luí ar an lucht gnó go mbíonn sochar airgeadais de thoradh ar an dátheangachas, tiocfaidh an dátheangachas fiú gan aon athrú meoin, mar gur leor an spreagadh é an brabús breise. Má bhíonn go leor eolais ag an lucht gnó faoi na sochair airgeadais, bíonn ar a gcumas straitéisí teanga a aithint a uasmhéadaíonn díolacháin nó brabús. D’éirigh le Gaillimh le Gaeilge a chur ina luí ar líon méadaitheach daoine gnó go mbaineann ciall leis an dátheangachas a úsáid ar bhealach éigin sa ghnó, agus mar thoradh tá méadú suntasach ar fheiceálacht na Gaeilge i gcúrsaí gnó agus tráchtála na cathrach.

Mar achoimre ghearr, luann Grin na ceithre chúiseanna go n-éiríonn le tionscadail dhátheangachais Gaillimh le Gaeilge:

- 1) Díograis agus fíis fhoireann Gaillimh le Gaeilge agus an Choiste Stiúrtha
- 2) Feidhmíonn Gaillimh le Gaeilge i gcomhpháirt dhíreach leis an spriocghrúpa
- 3) Béim ar leas na cathrach agus an spionnadh airgeadais seachas gnáthchur chuige morálach na mbeartas cur chun cinn na teanga
- 4) Béim mhéadaitheach ar an luach tráchtála a eascraíonn as na teangacha neamh-fhorleathana san Eoraip.

Mar a deir O'Neill (n.d.) 'Developing the Irishness of products, and hence using the language as a way for goods and services to stand out in a rapidly diversifying offer can be the difference between survival and extinction, and between rising profits and declining market share.'

Sa staidéar a rinne Ó Cinnéide agus Keane ar thionchair shocheacnamaíochta Ghaeltacht na Gaillimhe, cuireann siad béim ar thionscadal na turasóireachta. Deir siad gurb iad na nithe a mheallann turasóirí ná an tírdhreach, na daoine, an bealach maireachtála agus an oidhreacht chultúrtha. Ach de ghnáth titeann an sochar eacnamaíoch ar áiteanna lasmuigh den Ghaeltacht. Ach tá sé deacair a mheas cé mhéad den ioncam a chaitear de bharr sainiúlacht chultúrtha, nó de bharr pobal a labhraíonn Gaeilge. Tá níos mó airde á tharraingt ar fud na hEorpa ar mhargú an chultúir áitiúil mar bhealach d'fhorbairt réigiúnach. Is ionann í an Ghaeilge, mar a deir Ó Cinnéide agus acmhainn eacnamaíochta as a bhfaigheann an daonra áitiúil agus lucht gnó an cheantair sochar mór.

3. **Margaíocht agus Mionteangacha**

Tá a lán comhlachtaí Eorpacha ag baint úsáid as an mhionteanga nó as an teanga réigiúnach le breis luach a thabhairt dá gcuid earraí agus le feabhas a chur ar sheirbhísí custaiméara.

Go stairiúil in Éirinn úsáideadh bhí tacaíocht d'úsáid na Gaeilge mar ghléas margaíochta ann ó chomhlachtaí ar nós Bus Átha Cliath, Bord Soláthar Leictriceas agus eile, ach i mhargadh an lae inniu, léirítear go bhfuil cúiseanna láidre mealltachta le leas a bhaint as an nGaeilge mar ghléas margaíochta. Mar a deir Irene Ní Mhuireagán, Stiúrthóir Cumarsáid Creative⁴, "It is no longer out of charity. It is no longer goodwill advertising. It attracts attention, especially in repeat advertising, long campaigns and in the English language media. This can help give companies competitive advantage and a high recall level."

Foilsíonn Bord na Breatnaise (Welsh Language Board) treoirínte faoi úsáid na teanga mionlaigh i gcúrsaí margaíochta ar mhaithe le buntáiste eacnamaíochta⁵. Tá na treoirínte bunaithe ar shamplaí de dhea-chleachtas as 13 tír.

Tá sé tábhachtach go dtuigeann comhlachtaí na cúiseanna láidre go ndéanfaí an mhargaíocht i mionteanga (go háirithe do chomhlacht nach comhlacht dúchasach é):-

- Is pointe díolacháin uathúil é (Unique Selling Point), a chruthaíonn idirdhealú idir an comhlacht agus comhlachtaí eile nach ndéanann an iarracht chéanna
- Léiríonn sé go bhfuil an comhlacht bródúil as ghnó a dhéanamh sa tír seo agus go bhfuil meas acu ar an gcultúr agus ar an bpobal
- Is bealach é le fócas áitiúil a thabhairt do chomhlachtaí ilnáisiúnta

---

⁴ Cumarsáid Creative: Áisíneacht Margaíochta: <http://www.c-celt.com/index-gael.html>

⁵ Marketing in Minority Languages (Comhad PDF). Welsh Language Board.

- Cabhraíonn sé le custaiméirí nua a mhealladh agus le dul isteach ar mhargaí nua
- Cothaíonn sé dea-thoil agus dílseacht i measc na gcustaiméirí atá ann cheana
- Bhraithtear caighdeán níos airde sna táirgí / sna seirbhísí.
- Feabhsaíonn sé caidreamh poiblí
- Léiríonn sé dea-chleachtas cumarsáide
- Ardaíonn sé gné an iontais (rud nach mbeadh daoine ag súil leis).

Is cinnte nach ghá go mbeadh athrú thar oíche go polasaí dátheangach amháin i dtaobh na margaíochta de, nó go go mbeadh sé i gceist gach gné den mhargaíocht a bheith dátheangach, ach is cinnte go mbronnann gné éigin den mhargaíocht dhátheangach buntáistí iomaíche ar an gcomhlacht, mar atá léirithe thuas.

Is bealach ciallmhar é an Ghaeilge a úsáid mar ráiteas ar ainm bhranda. Tá a lán comhlachtaí Éireannacha ag baint leasa as an nGaeilge mar ghléas margaíochta, ina measc O'Brien's Sandwich Bars, Beamish, Club Energise, Eagle Star, Supermacs, Ulster Bank, agus an-chuid brandaí tigh, ar nós:

Ach ní hiad comhlachtaí dúchasacha amháin a thuigeann na buntáiste a bhaineann leis. Léiríonn McDonalds a dtuiscint ar úsáid na Gaeilge lena sheasamh a láidriú sa phobal.

Bhí cáil ar Nestlé as úsáid na Gaeilge leis an bhfeachtas 'Tóg Sos- Tóg Kit Kat' agus le déanaí chuir siad tús le feachtas margaíochta fhairsing lena Kit Kat Chunky – Mór. Thuig Nestlé go maith cén margadh agus aois ghrúpa ar a raibh siad ag díriú, agus na buntáistí a bhain le húsáid na Gaeilge mar straitéis mhargaíochta, "Due to this wide and varied market, on a number of

occasions we have seen the benefit of producing a number of marketing materials in the Irish language.⁶ Úsáideann Nestlé an Ghaeilge go minic ina gcuid margaíochta ar mhaithe le dul i bhfeidhm go díreach ar an margadh. Deir Deasay, "Feedback has suggested to us that people appreciate when brands make an effort to talk to them directly."

---

⁶ Carol Anne Deasay, Bainisteoir Catagóire, Nestlé.

4 Samhlacha eile

4.1 An Bhreatain Bheag

Is gnáthchleachtas de chuid an riaracháin tráchtá é an chomharthaíocht dátheangach sa Bhreatain Bheag. Cuireadh tús leis an bhfeachtas do chomharthaí Breatnaise sna seachtóidí trí ghníomhachtú an *Cymdeithas yr Iath Gymraeg* (Welsh Language Society) agus an *Plaid Cymru* (Welsh Language Party), a rinne strúcaíl ar son forleathnú infheictheacht na teanga, go háirithe ar na bóithre. Cuireadh achainí chuig Rúnaí an Stáit ag lorg dearbhaithe soiléir ón Rialtas go n-aithnítear i bprionsabal gur ceart go mbeadh gach comhartha bhóthair dátheangach agus go raibh sé i gceist gníomhú láithreach de réir an phrionsabail sin. Bhí infheictheacht na Breatnaise i measc na mbeart ó thaobh pleanála teanga go luath sa Bhreatain Bheag.

Ní éilíonn an tAcht teanga i 1967 ná i 1993 go dlíthiúil go mbeadh comharthaí bhóthair dátheangach afách. Mar thoradh, lean an dátheangú ag ráta neamhchothrom, ag brath ar gach chontae ar leith. Ag an staid seo, tá an chuid is mó de chomharthaí bhóthair agus tráchtá dátheangach.

Aithníonn Grin agus Vaillancourt tábhacht na gcomharthaí mar pholasaí teanga,

“Bi-lingual signs belong to a broader area of intervention, which could be called visibility of the language,” [Grin & Vaillancourt 1999:17] agus an ról a imríonn infheictheacht teanga ar mheon an phobail:

“Language visibility is an important policy measure because its official use and the generalisation of minority language visibility has a powerful (re)legitimisation effect, which, in turn, impacts on people’s attitudes.” [Grin & Vaillancourt 1999:19].

Mar a deir Grin & Vaillancourt, d’éirigh go han-mhaith leis an bhfeachtas comharthaíochta.

Bunaíodh Bwrdd Yr Iaith Gymraeg (Welsh Language Board) i 1993 faoi réir an Achta Teanga. Eagraíocht dlíthiúil atá ann. Is í príomhfheidhm na heagraíochta ná úsáid na Breatnaise i ngach gné den tsochaí a chur chun cinn. Faoin Acht um Rialtas na Breataine Bige 1998, tá an Bord freagrach do Dháil na Breataine Bige (Welsh Assembly)⁷. Bíonn an Bord ag obair i gcomhpháirt le heagraíochtaí san earnáil phoiblí, gnólachtaí príobháideacha agus le heagraíochtaí deonacha, ag cur comhairle agus acmhainní ar fáil le cabhrú le soláthraithe seirbhíse rogha nádúrtha a thabhairt dá gcuid custaiméirí.

Foilsíonn an Bord treoirlínte dátheangacha (Defnyddio'r Gymraeg mewn Busnes/The Use of Welsh in Business) a ullmhaíodh mar thacaíocht don lucht gnó a dteastaíonn uathu an Bhreatnais a úsáid i gcúrsaí gnó. Tugann sé treoir faoi conas an dátheangachas a chur i bhfeidhm ar chomharthaíocht, ábhar clóite, íomhá chorparáideach, ábhar margaióchta agus cur chun cinn, stáiseanóireacht, sa teagmháil duine le duine, sa chomfhreagras agus i gcúrsaí margaióchta agus poiblíochta. Is í taithí na Breataine Bige ná go bhfuil úsáid na Breatnaise ag méadú i gcúrsaí gnó mar gheall ar éileamh na gcustaiméirí agus mar fhrithchaitheamh de thacaíocht an phobail don teanga⁸.

“With 72% of Welsh businesses stating that their goal is to ‘surprise and delight’ their customers, according to a recent survey by the Design Council, more and more companies are turning to bilingualism and the Welsh

---

⁷ Fograíodh ar an 30 Samhain 2004 go ndéanfaí feidhmeanna an Bhoird a chumasc le polasaí teanga agus le foireann na Dála roimh Aibreán 2007 mar gheall ar gur feidhmeanna rialtais don chuid is mó iad feidhmeanna an Bhoird. De réir an Aire Cultúr, Teanga agus Spóirt, Alun Pugh, tá fíis fadtéarmach ag an rialtas tír dhátheangach a dhéanamh as an mBreatain Bheag agus go mbeadh an fhís seo mar chroílár obair an rialtais. Eolas ó Sian Parry Jones, Bord na Breatnaise.

⁸ Welsh Language Board. 30 Deireadh Fómhair 2004. <http://www.bwrdd-yr-iaith.org.uk/en/cynnwys.php?cID=6&pID=72&nID=65>

language as a way of attracting new customers to their materials and services."

Creideann Bord na Breataine go bhfuil sochair shuntasacha le baint amach ag na comhlachtaí a úsáideann an Bhreatainis de réir mar a mhéadaíonn ar an iomaíocht sa mhargadh. Leagann na treoirlínte amach na sochair a bhaineann le húsáid na Breataine:

- Buntáiste margaiochta thar an iomaíocht
- Ag mealladh custaiméirí nua (go háirithe i measc lucht labhartha agus foghlamtha na Breataine)
- Ag méadú dílseacht na gcustaiméirí
- Ag baint leasa as dea-mhéin ar chostas íseal
- Ag feabhsú caighdeán na seirbhíse custaiméara
- Ag feabhsú an chaidrimh phoiblí

Léiríonn taighde margaidh tomhaltóra a rinne an NOP sa Bhreatain Bheag i 1996 [The Use of Welsh in Business, 1997:10]:

- Gur thacaigh 71% le húsáid na Breataine
- Gur ábhar bróid í an teanga do 88%
- Go bhfáilteodh 45% roimh úsáid mhéadaithe in eagrais phríobháideacha
- Go mbainfeadh 20% úsáid as gnó/siopa a dhéanfaidh iarracht leis an teanga
- Go mbainfeadh 60% de lucht labhartha na Breataine úsáid as gnó/siopa a dhéanfaidh iarracht leis an teanga.

Ullmhaíodh na treoirlínte mar fhreagra ar iarratas ar chomhairle agus treoir ó a lán comhlachtaí príobháideacha, eagrais phoiblí agus dheonacha.

Seo a leanas na tosaíochtaí a luaigh custaiméirí faoi na rudaí is féidir leis an ngnó a dhéanamh ar son an dátheangachais a spreagadh:

- Lipéid ag aithint lucht labhartha na Breataine
- Comharthaí dátheangacha

- Foirmeacha agus bróisiúir dátheangacha
- Fógraí dátheangacha
- Pacáistiú
- Gníomh is féidir a thabhairt isteach sa ghnó ar bhonn céimiúil, de réir mar is gá athnuachan a dhéanamh ar an ábhar.

Reachtálann Bord na Breatnaise ceardlanna ar mhargaíocht agus mionteangacha do ghnólachtaí le hiad a spreagadh i dtreo dearadh agus margaiócht dhátheangach. Tugann comharthaí dátheangacha teachtaireacht dhearfach do na custaiméirí go bhfuil meas ag an gcomhlacht ar an bpobal. Seo a leanas roinnt ráiteas ó chomhlachtaí a roghnaíonn an Bhreatnais a úsáid ar bhealach éigin ina gcuid gnó [The Use of Welsh in Business, 1997:6]:

'Business in the Community is keen to support the Welsh Language Board in its week of promoting the use of Welsh in business. As well as being culturally desirable there are tangible business gains from an increase in the use of Welsh in business circles.' [**Business in the Community-** scátheagras de 700 gcomhlacht sa Bhreatain].

'Tesco stores has a long history of using the Welsh language in its dealings with its customers. We believe that this has helped increase customer loyalty in Wales and our efforts in this direction have always been warmly welcomed by those who shop with us.' [**Tesco**].

'Volunteerism in the private sector is already beginning to pay dividends for some private companies, as they implement a bilingual policy, in attracting new clients in Wales and in enhancing their identity both in Welsh and external markets.' [**Confederation of British industry**].

Maidir le costais an dátheangachais, cuireann Bord na Breatnaise ina luí ar a gcuid custaiméirí gur féidir na costais dhíreacha a choinneáil íseal trí phleanáil

chiallmhar, ach gur féidir leis na sochair airgeadais agus eile a bheith an-suntasach.

Menter a Busnes, an Bhreatain Bheag

Comhlacht seachbhrabúsach forbartha eacnamaíochta a bunaíodh i 1989 le fiontraíocht a fhorbairt sa chiall is leithne, agus an gnó mar chuid den chultúr. Bunaíodh Menter a Busnes (Gnó agus Fiontraíocht) le freastal ar an ngaol staitisticiúil idir cainteoirí na mBreataine agus gníomhaíocht eacnamaíochta, “Menter a Busnes aims to increase levels of income and economic activity, create and improve the quality of work whilst exploiting the intrinsic economic benefit of the Welsh language and culture.” De réir Heledd Tomos, Bainisteoir Tionscadail Tráchtála, bunaíodh an comhlacht ‘to look at the attitudes of welsh speakers to business and enterprise in general’. Tá 50 duine ag obair go lánaimseartha leo le 70 eile go páirtaimseartha nó go neamhspleách.

Feidhmíonn an comhlacht i gcomhpháirt le gníomhaireachtaí agus eagraíochtaí eile le cinntiú go n-éiríonn le cainteoirí na Breataine dul chun cinn a dhéanamh sna réimsí gnó, fostaíochta agus pobail chun leasa eacnamaíochta na Breataine Bige. Tá taighde ar bun ag Menter a Busnes le freagairt do straitéis teanga an Rialtais ‘laith Pawb’ leis an aidhm eolas agus tuiscint a mhéadú idir an nasc idir teanga agus an eacnamaíocht. Is é an príomhthogra atá idir lámhe acu faoi láthair ná an togra Potentia, maoinithe le hairgead Eorpach a chabhraíonn le fiontraithe neamh-fhorbartha dul chun cinn a dhéanamh trí chlár d’imeachtaí agus tacaíochta a chur ar fáil dóibh roimh dóibh dul i mbun an ghnó⁹.

Tá clár gníomhaíochta bunaithe acu le bliain go leith anuas ag díriú ar fhorbairt eacnamaíochta agus an teanga. Is é sprioc an chláir ná sochair eacnamaíochta agus teanga a ghiniúint trí ghnéithe den fhorbairt eacnamaíochta agus den fhorbairt teanga a thabhairt le chéile ar mhaithe le

---

⁹ Bainisteoir tionscadail atá ag plé le Potentia: branwen@menterabusnes.co.uk

méadú tuisceana ar na saincheisteanna agus le gníomh praiticiúil a spreagadh.

Féach an tuarascál, Economic Development and the Welsh Language: A Programme of Action:

<http://www.menterabusnes.com/downloads/124213mab.pdf>

Tá réimse gníomhaíochta ar bun sa Bhreatain Bheag a nascann an teanga leis an ngeilleagar, ach a bhfuil i bhfad níos mó i gceist leo ná díreach an soláthar a dhéanamh go dátheangach. Cabhraíonn an líonra seo le samhlacha an deachleachtais a roinnt.

Is seirbhís ar líne é Cwlwm Busnes (Nasc Ghnó)

(<http://www.cwlwmabusnes.com>) a sholathraíonn eolas úsáideach do ghnólachtaí atá ag feidhmiú tríd nó leis an Bhreatnais. Bunachar sonraí atá ann de 3,000 comhlacht sa Bhreatain Bheag atá ag obair trí mheán na Breatnaise i mbealach éigin agus ar mian leo leas a bhaint as an gcomhcheangal.

Spreagann sé comhoibriú, líonrú agus deiseanna idirthrádála go neamhspleách ar chonstaicí suímh.

Forbraíodh Cwlwm Busnes ar mhaithe le:

- Líonrú agus deiseanna gnó a fhorbairt
- Monatóireacht agus comhairle a chur ar chainteoirí na Breatnaise sa ghnó
- Úsáid na teanga a chur chun cinn
- Ionadaíocht a dhéanamh do chainteoirí na Breatnaise sa ghnó
- Oiliúint sa ghnó a eascú

Tá 'cwlwm busnes' áitiúla freisin a chuimsíonn cainteoirí na Breatnaise sa phobal áitiúil ghnó a eagraíonn ócáidí agus imeachtaí líonraithe gach dara mí.

Tá 'cwlwm' an-ghníomhach i Cardiff. ¹⁰

---

¹⁰ www.cwlwmabusnescaerdydd.com

5 An Ghaeilge agus an Fhorbairt Eacnamaíochta

5.1 An Ghaeilge agus an fhorbairt shoch-eacnamaíochta

Sa pháipéar ócáideach *An teanga, an cultúr agus an fhorbairt: Cás na Gaeilge agus cás na hÉireann* sa tsraith *An Aimsir Óg*, [Walsh, 2004] déanann sé cur síos ar an bPlean Forbartha Náisiúnta mar atá, agus ról na Gaeilge. Creideann sé gurb iad fás sa gheilleagar agus an t-iomaíochas idirnáisiúnta na gnéithe is tábhachtaí den fhorbairt dar le Rialtas na hÉireann agus gur nithe tánaisteachta iad na gnéithe réigiúnacha. Ní dhéantar tagairt ar bith do ról na Gaeilge i bhforbairt náisiúnta socheacnamaíochta na hÉireann, agus is léir mar sin nach mbaineann an Ghaeilge le fíis fhorbartha an Rialtais. Déanann sé cur síos ar na príomhdhúshláin agus na moltaí praiticiúla a d'fhéadfaí a úsáid sa chéad Phlean Forbartha Náisiúnta eile, nó in aon phlean forbartha, réigiúnach nó áitiúil eile amach anseo. Feictear dó nach bhfuil aon struchtúr comhordaithe ann idir an phleanáil teanga agus an fhorbairt socheacnamaíochta ag an léibhéal náisiúnta, réigiúnach nó logánta. I measc na moltaí a dhéanann Walsh maidir le polasaí náisiúnta forbartha socheacnamaíochtaí na hÉireann molann sé:-

1. Go n-aithneodh an Plean Náisiúnta Forbartha 2007-2011 go bhfuil ról ag an nGaeilge i bhforbairt shocheacnamaíochta na hÉireann (rud nach ndearna aon rialtas le 80 bliain anuas). Léireodh aitheantas mar seo go bhfuil sprioc níos leithne ná fás eacnamaíochta ag an rialtas.
2. Go n-athneodh an Plean na geallsealbhóirí go léir a bhfuil cúraimí orthu 1) i leith na forbartha agus 2) i leith na pleanála teanga, sa Ghaeltacht agus go náisiúnta.
3. Ag tógáil air sin, go gcuirfí maoiniú ar fáil chun comhstructúr nua comhordaithe náisiúnta a bhunú don fhorbairt shocheacnamaíochta agus don Ghaeilge, a mbeadh ionadaithe ó na geallsealbhóirí uilig.
4. Go ndéanfaí an bhéim nua ar phleanáil teanga agus torthaí athbhreithniú ról an Údarais a áireamh sa chéad phlean eile (an geilleagar sóisialta, tionscal na teanga, an turasóireacht teanga agus

chultúrtha agus saothrú acmhainní daonna agus nádúrtha na Gaeltachta.

5. D'fhéadfadh an Plean maoiniú a chur ar fáil, ag an micrileibhéal, chun treoirscéimeanna a forbartha logánta Gaeilge a thosú. D'fhéadfaí comhordú a dhéanamh idir an structúr ADM (na Comhpháirtíocht Ceantair-Bhunaithe) agus craobhacha de Ghlór na nGael ar fud na tíre.
6. Faoin bPlean nua, d'fhéadfaí scéim dreasachtaí a fhógairt do ghnólachtaí a bheadh sásta úsáid a bhaint as an nGaeilge ina gcuid gnó, dála na scéimeanna fógraíochta, comharthaíochta agus eile a bhíodh á riar ag Bord na Gaeilge san 1980idí.

Tá tábhacht ar leith le pointe 6 thuas i gcomhthéacs an tionscadail seo. Chuirfeadh scéim dreasachtaí mar seo go mór leis an spreagadh an Ghaeilge a dhéanamh feiceálach i dtimpeallacht ghnó.

Tá Plean Forbartha Náisiúnta nua le teacht i bhfeidhm i 2007, ach níl aon athrú tagtha ar chúrsaí maidir le ceist na Gaeilge sa phlean go fóill. Níor fógraíodh an t-athbhreithniú fós, ach seans go mbeidh deis ag an bpobal aighneachtaí a chur isteach¹¹.

Tá creatlach den bhforbairt eacnamaíochta agus an Ghaeilge ar fáil sa Ghaeltacht, mar a deir Walsh, a bhféadfaí tógáil uirthi, le comharchumainn agus coistí forbartha Gaeltacha ag saothrú leo ar feadh na mblianta. Tá Acht na dTeangacha Oifigiúla 2003¹² [Rialtas na hÉireann, 2004] ag teacht i bhfeidhm ar bhonn céimiúil, Acht a chuireann iallach ar na húdaráis áitiúla atá ag plé leis an nGaeltacht cur go mór lena seirbhís dhátteangach.

Níl a chomhionann de chreatlach ar fáil go fóill taobh amuigh den Ghaeltacht. Sna ceantair sin, tá an fhorbairt mar chúram ar gheallsealbhóirí éagsúla, ina

---

¹¹ John Walsh. Comhfhreagras riomhphoist ar an 23 Feabhra 2005.

¹² <http://www.achtanna.ie/ga.act.2003.0032.1.html>

measc na húdaráis áitiúla, boird fiontair chontae, Réigiún na Teorann, Láir Thíre agus an Iarthair (BMW) agus Réigiún an Deiscirt agus an Oirthir de chuid an Phlean Forbartha Náisiúnta agus an ADM (Area Development Management). De réir Walsh, níl aon chomhordú ná aon nasc foirmeálta idir na geallsealbhóirí sin agus earnáil na Gaeilge, idir Stát agus Sheachbhrabúsach.

Theastódh samhlaíocht agus comhoibriú idir a lán eagrais agus geallsealbhóirí leis na moltaí thuas a chur i gcrích. I bhfocail Walsh (2004):

“Dá n-éireodh leis an iarracht, nascfaí an Ghaeilge ar bhealach sofheicthe, praiticiúil, inlámhsithe leis an bpróiseas forbartha sóisialta agus eacnamaíochta, próiseas a bhfuil tionchar aige ar gach duine, agus a bhfuil gach duine páirteach ann.”

Mar chuid den fhorbairt náisiúnta, caithfear gnéithe eacnamaíocha, fisiciúla, sóisialta, cultúrtha agus teanga a thógáil san áireamh. Tá luach méadaithe á chur ar mhionteangacha i dtéarmaí an gheilleagair le déanaí, go neamhspleách ar an luach oidhreachta ná ar an meon faoin teanga féin. Aithnítear gur earra luachmhar í an mhionteanga i gcúrsaí tráchtála agus margaíochta agus go mbíonn tionchar dearfach láidir aici ar an ngeilleagar. Creideann Grin agus é ag tagairt do chostéifeacht na mionteangacha (2003) go dtugann an mhionteanga buntáiste iomaíochta d'earraí a dhéanann idirdhealú idir iad agus earraí nach earraí dúchasacha iad, rud a dhéanann difríocht idir teacht slán agus díobhadh sa mhargadh.

5.2 Coiste Comhairleach na Gaeilge

Bhunaigh an tAire Ó Cúív Aibreán 2004 Coiste Comhairleach na Gaeilge ar mhaithe le fíis agus plean praiticiúil a leagan amach a aithníonn na tosaí atá ann don Ghaeilge sa Stát. Is é an ról atá ag an gCoiste Comhairleach ná comhairle a chur ar an Aire maidir le¹³:

- inmholtacht plean straitéiseach 20 bliain a réiteach don Ghaeilge sa Stát le spriocanna réalaíocha
- na tosaíochtaí straitéise gearrthéarmacha do chaomhnú agus do chur chun cinn na Gaeilge laistigh den Stát
- na tosaíochtaí maidir le cur i bhfeidhm Acht na dTeangacha Oifigiúla
- na bealaí is fearr agus is praiticiúla chun dul chun cinn a bhaint amach maidir le cur i bhfeidhm na hoibre sin.

Ag éirí as seo, tá súil go mbeadh cur chuige comhtháite i measc na bpríomheagraíochtaí pobail agus Stáit atá ag plé le cur chun cinn na Gaeilge ar bhonn náisiúnta.

Cuireann an Coiste comhairle ar an Aire maidir le polasaí Gaeilge. I bhfocail an Aire, "Tá go leor athruithe ar stádas agus ar sheasamh na Gaeilge i measc an phobail agus sa Státchóras le blianta beaga anuas. I measc na nithe fóna atá tarlaithe, tá achtú an Achta Teanga, bunú Theilifís na Gaeilge, méadú ar líon na nGaelscoileanna, agus méadú ar spéis ghinearálta an phobail i leith na Gaeilge. Ina choinne sin, is údar buartha é an lagú atá tagtha ar mhúineadh na Gaeilge i go leor scoileanna agus an síorbhrú teanga atá ar an nGaeltacht. Níl aon dabht mar sin ach go bhfuil gá le scrúdú den tsaghas atá i gceist agam i dtaobh na Gaeilge."

---

¹³ Preasráiteas ón 1 Márta 2004.

<http://www.pobail.ie/ie/Preaseisiuinti/2004/Marta/htmltext,4056.ie.html>

Ciste Gnó le Gaeilge

Tá Ciste Gnó le Gaeilge le bunú i 2005 ag an Aire Gnóthaí Pobail, Tuaithe agus Gaeltachta, Ó Cuív, don chéad uair riamh agus beidh deontais ar fáil as sin d'eagraíochtaí sa réimse gnó ach comhhaoiniú a bheith faighte ón Rialtas Áitiúil agus ón gCumann Tráchtála agus ag brath ar mhéid an tsoláthair sa Ciste¹⁴. Dúirt an tAire go raibh sé an-tábhachtach go mbeadh comhoibriú idir na hÚdaráis Áitiúla, na Cumainn Thráchtála agus An Roinn Gnóthaí Pobail, Tuaithe agus Gaeltachta maidir le cur chun cinn na Gaeilge sa réimse gnó. D'fhógair an tAire, freisin, go bhfuil deontais de €180,000 ceadaithe aige as Ciste na Gaeilge¹⁵ 2004 do na heagraíochtaí Gaeilge a leanas:

€90,000 idir bhundeontas agus deontas coinníollach á cheadú do Ghailimh le Gaeilge.

Tá €45,000 den deontas coinníollach ar chómhaoiniú a bheith ar fáil ón Údásas Áitiúil nó ón gCumann Tráchtála. Tá €45,000 á cheadú aige do Ghael Taca agus do Thiobraid Árann ag Labhairt araon.

Is saineolaí ar an nasc idir cúrsaí eacnamaíochta agus luach teanga é an Comhairleoir Eacnamaíochta, Finbar Mc Donnell¹⁶. Léirigh sé gur tionscadal fiúntach é do chomhlachtaí páirt a ghlacadh ann ar trí chúis:

1. An Ghaeilge a chur chun cinn mar uirlis ghnó
2. An Ghaeilge a chur chun cinn mar theanga
3. Líonraí gnó a fhorbairt agus a chur chun cinn iontu féin

---

¹⁴ Ciste Gnó le Gaeilge a fógraíodh ar an 8 Márta 2003:
<http://www.pobail.ie/ie/Preaseisiuinti/2004/Marta/htmltext,4064,ie.html>

¹⁵ Maoinítear Ciste na Gaeilge ó Fháiltais an Chrannchuir Náisiúnta. Is Ciste é a úsáidtear chun eagraíochtaí Gaeilge mar Bhord na Leabhar Gaeilge, Comhaltas Ceoltóirí Éireann agus Taibhdhearc na Gaillimhe chomh maith le tionscadail ilghnéitheacha Ghaeilge ar nós Gael Taca, Gaillimh le Gaeilge agus Tiobraid Árann ag Labhairt a mhaoiniú tar éis iarratas uathu a mheas gach bliain. <http://www.pobail.ie/ie/AnGhaeilge/CistenaGaeilge/>

¹⁶ finbarmcdonnell@hibernianconsulting.ie. Tá a lán oibre déanta aige ar ghnéithe den bhforbairt fiontraíochta i gcomhpháirt le roinnt eagraíochtaí réigiúnda forbartha, ina measc including Enterprise Ireland agus an Border Midland and Western (BMW) Regional Assembly.

'At a minimum, this provides opportunities for networking and the chance to discuss common challenges. However, it can also lead directly to increased business and the shared interest in Irish may create a basis for building trust in that business relationship.'

Feictear dó go mbeadh an-phoitéinseal ag an tionscadal seo mar gheall ar an mbéim mhéadaithe ar chur chun cinn na Gaeilge mar Fhreagracht Chorparáideach Shóisialta agus Ardchaighdeán Seirbhíse Custaiméara (QCS). Téann cur chun cinn na Gaeilge i bhfeidhm ar phobal i bhfad níos leithne ná díreach lucht a labhartha,

"Promoting the Irish language is a practical and cost-effective way for companies to show that they don't exist just to make money but can also to contribute to society as good corporate citizens (McDonnell)"

Feiceann sé tábhacht leithéidí de cheisteanna mar bhrandáil agus conas

idirdhealú a dhéanamh idir táirgí baile agus iomaíocht eachtrannach. Deir sé,

'The use of Irish can be an effective marketing tool. The language can differentiate a product from the large number of other products that consumers (corporate or individual) face in increasingly global markets. It can create a local dimension in a way which does not cost a lot of money and which can speak very directly to certain segments of consumers. Research (such as the important recent study by the Broadcasting Commission of Ireland) shows the positive views that a large segment of the population has in relation to the Irish language.'

Bheadh fiúntas leis an tionscadal freisin do chomhlachtaí eachtrannacha sa mhéid is go dtugann úsáid na Gaeilge íomhá níos 'Éireannaí' agus níos cairdiúla don chomhlacht agus dá chuid earraí.

6 Comhthéacs na Gaeilge sna Contaetha faoi Chaibidil

6.1 Eagraíochtaí agus Grúpaí Gaeilge

Seo liosta (in ord aibítire) d'eagraíochtaí atá ag feidhmiú ar son na Gaeilge don phobal sa chiall is leithne, gan a bheith dírithe ar chúrsaí ghnó ach go háirithe. Bíonn maoiniú ar fáil ón rannóg Pobal agus Gnó, Foras na Gaeilge¹⁷. Is cinnte go mbeadh deiseanna chomhoibrithe idir na heagraíochta seo, dá mbeadh cur chuige agus tacaíocht structúrtha ann, leis an leas is fearr a bhaint as an bhfuinneamh atá ann.

Comhaltas Uladh de Chonradh na Gaeilge

Bunaíodh Comhaltas Uladh (Dáil Chúige de Chonradh na Gaeilge) i 1926 le hobair an Chonartha a riaradh ar fud Chúige Uladh móide Chontae Lú. Is é a phríomhchuspóir an Ghaeilge a chur á labhairt mar ghnáth-theanga an phobail.

Eagraítear Comhaltas Uladh ar bhonn:

- Craobhacha
- Coiste an Chúige
- An Dáil Mhór (an cruinniú cinnbhliana)

Is í an chraobh bunaonad Chomhaltas Uladh.

Déantar cuspóirí an Chomhaltais a chur i gcrích go príomha ag craobhacha cláraithe trí:

- pháirt a ghlacadh in obair agus i riar an eagrais i gceantar na craoibhe
- feachtais a reachtáil go háitiúil
- eolas a chur chuig Coiste an Chúige go rialta

---

¹⁷ Seoladh Eanáir 2005 an Scéim Phobail Gaeilge 2005-2007 ar fiú €3 mhiliún í leis an nGaeilge a chur chun cinn i measc an phobail ar bhonn uile oileánda. Cur chuige nua comhtháite atá le maoiniú a bhronnadh ar bhonn níos trédhearcaí.
<http://www.gaeilge.ie/foras/news/article.asp?id=123>

- cuidiú le maoiniú na heagraíochta

Tá réimse an-leathan imeachtaí á reachtáil ag craobhacha den Chonradh ar fud na 10 gcontae i limistéir Chomhaltas Uladh, agus ag Coiste an Chúige féin, ina measc: ranganna Gaeilge; feiseanna; cúrsaí shamhraidh Gaeilge sa Ghaeltacht agus taobh amuigh di; ócáidí sóisialta a thugann deis do dhaoine a gcuid Gaeilge a chleachtadh; scéim scoláireachtaí; foilsiú iris mhíosúil An tUltach, an iris Ghaeilge is faide ar an saol; agus go leor eile.

Déanann sé comhoibriú le hollscoileanna an tuaiscirt agus leis na coláistí oiliúna chomh maith. Foilsíonn sé An tUltach, míosachán Gaeilge, agus leabhair sheanchais, amhráin urnaithe de Ghaeilge Uladh. Cuidíonn sé le grúpaí drámaíochta, le naíonraí agus le scoileanna lánGhaeilge sna 10 gcontae. Bíonn scoileanna shamhraidh á reachtáil acu i nGaeltacht agus i nGalltacht an tuaiscirt agus deonaíonn sé timpeall £52,000 gach bliain ar scoláireachtaí d'fhoghlaimoirí Gaeilge le cúnamh ó Fhóras na Gaeilge.

Conradh na Gaeilge

Is é Conradh na Gaeilge an phríomheagraíocht atá ag saothrú chun an Gaeilge a chur á labhairt athuair mar ghnáth-theanga mhuintir na hÉireann uile. Tá níos mó na 180 craobh ar fud na hÉireann acu agus craobhacha eile thar lear. Bíonn Craobhacha den Chonradh ag reachtáil, ag cuidiú is ag tacú le naíonraí lánGhaeilge. Tacaíonn craobhacha le scoileanna lánGhaeilge agus cuidíonn siad lena mbunú. Spreagann craobhacha forais stáit agus phríobháideacha chun Gaeilge a úsáid.

Is craobh é *Craobh Chabhán a' Chaorthainn* den Chonradh, atá lonnaithe i lár Contae Thír Eoghain agus i lár Cúige Uladh.

Cumann Gaelach Leath Chathail, Co. an Dúin

Eagraíocht charthanach atá ann atá mar chraobh de chuid *Conradh na Gaeilge*. Tháinig siad chun cinn mar ghlór agus mar cheangal idir Ghaeilgeoirí

i Leath Chathail trí imeachtaí sóisialta míosúla, turais, ranganna agus comórtais a chur ar bun. Tá naiscoil agus bunscoil bunaithe acu, chomh maith le club obair bhaile iarscoile, club óige agus scéim shamhraidh bhliantúil.

Tugann Cumann Gaelach Leath Chathail treoir ar a suíomh Gréasáin faoi úsáid na Gaeilge i gcúrsaí gnó¹⁸. Creideann siad go dtáirgeann a húsaid dea-thoil luachmhar an phobail, Gaeilgeoirí agus Béarlóirí san áireamh. Thairis sin, tá an Ghaeilge ina huirlis thábhachtach mhargaíochta do ghnólachtaí a dhíríonn ar thurasóireacht. Is féidir Gaeilge fheiceálach a úsáid chun blas áitiúil agus dintiúirí cultúrtha a léiriú do ghnó nó do cheantar araon. Luann siad na bealaí simplí atá ann len í a úsáid go héifeachtach sa ghnó agus lena léiriú go bhfuil fréamhacha an ghnó go láidir sa phobal, ó chomharthaí dátheangacha go húsáid na Gaeilge i gcumarsáid scríofa, cibé acu i bhfoirm páipéir litreach, fógraíochta nó bileog agus ainmneacha branda Gaelacha a úsáid ar earraí nua. Deir siad 'Anois agus athbheochan bhríomhar na Gaeilge faoi lántseol i Leath Chathail, seo an t-am do ghnó a neartú le fuinneamh na gluaiseachta. Is cinnte go seasfaidh do ghnó amach.'

Tá fianaise ann a dheimhníonn tábhacht eacnamaíochta na teanga i gcomhthéacs níos leithne. Ó bunaíodh Cumann Gaelach Leath Chathail, tá cuid mhór deontas faighte acu le caitheamh ar fhostaíocht agus ar sheirbhísí sa cheantar. Ina measc, fuair siad deontais ón gciste Síochán agus Athmhuintearais, ó chiste Meiriceá Éireann, ó Children in Need, Awards for All, ó Fhoras na Gaeilge agus ó Iontaobhas ULTACH. Tá deiseanna fostaíochta nua cruthaithe acu do Ghaeilgeoirí sa cheantar agus tá fostaithe meallta chun an cheantair ón taobh amuigh. Chomh maith le sin uilig, deir siad go mbeidh ról tábhachtach ag an teanga maidir le pleananna turasóireachta cultúrtha don cheantar. Reachtálann Cumann Gaelach Leath Chathail 'Comórtas na bhFuinneog' i rith Seachtain na Gaeilge gach bliain. Iarrtar ar ghnóthaí an

---

¹⁸ <http://www.leathchathail.org/ibusiness.htm>

Ghaeilge a úsáid i dtaispeántais fuinneoige agus taobh istigh de shiopaí chun duais £200 a bhaint. Bíonn freagairt iontach ar an gcomórtas.

"I mbliana, bhí an baile breac le fógraí cuidsúlacha Gaeilge. Bhí "Fáilte Isteach" agus "Fáilte go Dún Pádraig" ar fhuinneoga chun cuairteoirí a mhealladh isteach. Taobh istigh de shiopaí, bhí an teanga fite fuaite fríd gach aon ghné den ghnó, ó aird a tharraingt ar earraí Éireannacha go sladmhargaidh a thabhairt chun suntais. D'úsáid cuid mhór de na siopaí comharthaí Gaeilge faoi choinne 'íoc anseo le do thoil' agus 'chugat/uit'. Thuairisc na siopaí uilig a ghlac páirt aischothú iontach dearfa ón chomórtas. Dúirt cuid de na siopadóirí gur tháinig daoine isteach sa siopa go díreach chun iad a mholadh ar na taispeantais fuinneoige (agus ar ndóigh, d'fhan na daoine sin chun suim a chuir sna hearraí ar fáil...) ¹⁹"

Fiú amháin i ndiaidh Sheachtain na Gaeilge bheith thart, bheartaigh Siopa Inis Cora, Dún Pádraig, fógraí dátheangacha níos buaine a dhéanamh. Fáthanna géarchúiseacha gnó a spreag an chinneadh seo. Seo a leanas na fáthanna:

- Tá rogha fíorálainn d'earraí Éireannacha ag an siopa, agus tosaíocht tugtha d'earraí ón cheantar seo.
- Glactar cúram agus bród iontach i dtoghadh ceardanna dúchasacha traidisiúnta.
- Taispeánann feiceálacht na Gaeilge sa siopa seo gur áit dhúchasach é agus léiríonn sé dintiúirí cultúrtha an ghnó.
- Braitheann cuid mhaith de ghnó Inis Cora ar thurasóirí. Meallann úsáid na Gaeilge na cuairteoirí seo chun an tsiopa mar go mbrándálann sé é mar ghnó a bhfuil cultúr agus dúchas na háite go smior ann. Do chuairoteoirí atá ar lorg turasóireachta cultúrtha i ndúiche Naomh Pádraig, tá tarraingt shoiléir ann do ghnó le Gaeilge.

---

¹⁹ <http://www.leathchathail.org/ibusinessub1.htm>

- Tá muintir na háite ríthábhachtach mar thomhaltóirí do ghnó Inis Cora. Tá sé tábhachtach do phobal na háite, idir Ghaeilgeoirí agus Bhéarlóirí, go bhfuil an Ghaeilge feiceálach sa siopa. Cothaíonn sé féinmhuinín an phobail uile faoi chultúr, dúchas agus féiniúlacht s'acu féin.

Tá na samplaí agus na buntáistí iomaíche thuas luaite sonraithe agus deimhnithe ag taithí *Gaillimh le Gaeilge*, maraon le taithí ghnólachtaí illiomad na Breataine Bige. Ar ndóigh, bíonn comhairle agus tacaíocht leanúnach de dhíth ó ghnólachtaí agus iad ag dul i mbun gné éigin den dátheangachas a chur i bhfeidhm, mar shampla tacaíocht le dearadh na bhfógraí agus na gcomharthaí, tacaíocht a chinntíonn Cumann Gaelach Leath Chathail agus Gaillimh na Gaeilge.

Dáil Uladh, Gort a' Choirce, Dún na nGall

Tá sé mar aidhm ag Dáil Uladh, í bpáirtíocht le Comhchoiste Gaeilge Aontroim Thuaidh, freastal a dhéanamh ar riachtanais teanga, cultúr agus sóisialta phobal Gaeltachta Chloich Cheann Fhaola, agus ar lucht labhartha agus foghlamtha na teanga go ginearálta. Imeachtaí cultúrtha agus ceardlanna - Péintéireacht, Siúl Sléibhe, Scéalaíocht, Cócaireacht agus go leor eile a bhíonn ar bun ann.

Féile an Phobail

Comhlacht / carthanacht a bunaíodh i 1988 atá lonnaithe in Iarthar Bhéal Feirste atá i bhFéile an Phobail, a chuireann clár d'imeachtaí agus siamsaíochta ar fáil trí mheán an Bhéarla agus na Gaeilge ó thús go deireadh na bliana. Bunaíodh Féile FM i 1996. Reachtálann siad féile mhór amháin in aghaidh na bliana mí Lúnasa ar feadh deich lá, agus líon mór d'imeachtaí a dhíríonn ar chultúr, cheol agus ar an nGaeilge. I measc spriocanna Féile an Phobail tá²⁰:

²⁰ <http://www.feilebelfast.com/aboutus/>

- Taithí, cultúr, cruthaíocht, scileanna agus poteinsiúil Iarthar Bhéal Feirste agus a mhuintir a léiriú agus a chur chun cinn
- Cuimsitheacht shóisialta agus éagsúlacht a chur chun cinn trí dheiseanna a chur ar fáil do léiriú cultúr na hÉireann i ngach gné.
- Páirt a ghlacadh in athfhóras eacnamaíochta Iarthar Bhéal Feirste.

Tá ag éirí go h-iontach le Féile an Phobail le méadú i líon na gcuariteoirí a thagann chuig an Féile gach bliain. Bíonn láimhdeachas de £500,000 acu in aghaigh na bliana, ach mar gheall ar nadúr neamhbhuan an mhaoinithe, is minic a bhíonn easnamh ann²¹.

Cuireann Féile an Phobail deiseanna traenála ar fáil don phobal freisin leis na scileanna a thabhairt dóibh imeachtaí a reachtáil go héifeachtach ina gceantair féin. Cuimsíonn an traenáil²²:

- Conas chur isteach ar mhaoiniú
- Freagrachtaí an Choiste
- Feasacht Daoine faoi Mhíchumas
- Pleanáil Imeachtaí
- Event Planning
- Tógáil Foirne &rl.

Fáiltíonn Féile an Phobail roimh 'Cairde na Féile' – i gcoinne síntiús, agus faigheann an cara nua gach eolas agus clár d'imeachtaí na Féile.

An Gaeláras, Cathair Dhoire

Oibríonn réimse de ghrúpaí éagsúla faoi scáth an Ghaelárais chun an Ghaeilge a fhorbairt, a chothú, agus a chaomhnú i measc an phobail trí imeachtaí cultúrtha Gaeilge agus oideachais a chur chun cinn sa phobalcheantar. Is ionann na grúpaí seo agus:

²¹ <http://www.feilebelfast.com/ourhistory/>

²² <http://www.feilebelfast.com/training/>

TEANGLANN - Ríomhlann teangeolaíochta ina dteagasctar cúrsaí teicneolaíocha trí mheán na Gaeilge i suíomh úrnua ilmheán.

GAIRM - Ionadaíonn Gairm an homhphobal Gaeilge agus soláthraíonn sé pointe lárnach iontrála do thraenáil ghairmiúil trí mheán na Gaeilge. Seo a leanas na príomhaidhmeanna atá ag Gairm:

- Failleanna fostaíochta a sholáthar dóibh siúd atá gníomhach anois, nó a bhfuil sé ar intinn acu a bheith, chun cáilíochtaí gairmiúla agus acadúla a leanúint tríd an chúrsa nó trí shraitheanna cúrsaí agus iad ag baint úsáide as an Ghaeilge.
- Úsáid na Gaeilge a chur chun cinn i réimsí tionscail, tráchtála, ealaíon agus cultúir.
- Aon bhrúghrúpa amháin a sholáthar d'fhorbairt gairmoideachas, oiliúna agus fiontair ag baint úsáide as an Gaeilge.

GAEL-EUSKARA - Is páirtíocht chultúrtha agus teangeolaíochta trasphobail í Gael-Euskara idir 'An Gaeláras' i nDoire agus an AEK (Eagraíocht Fheabhsú Litearthachta) ó Irunea i dTír na mBascach.

BLÁTHANNA - Is tionscadal Ealaíon é Bláthanna ag a bhfuil sé mar aidhm forbairt chultúrtha a chothú i measc an phobail trí mheán na hEalaíne.

OGMIOS Siopa leabhar agus ceardaíochta. Soláthraíonn an siopa réimse cuimsitheach de chártaí Gaeilge, cártaí dátheangacha agus cártaí beannachta.

TEANGA Comhlacht Aistriúcháin de chuid an Ghaeláras.

Glór Bhréifne, Glór na nGael an Chabháin

Is fochoiste é Glór Bhréifne de Glór na nGael a bunaíodh i 2002. Thosaigh sé amach mar chiorcal comhrá ach de réir mar a d'fhás rannpháirtíocht in imeachtaí an eagrais, cuireadh le líon a ngníomhaíochtaí. Is cúis bróid é fás

thar cuimse an eagrais don choiste stiúrtha²³. Is é an cuspóir atá ag Glór Bhréifne ná an Ghaeilge a dhéanamh níos feiceálaí agus a húsáid a spreagadh i gcomhthéacsanna nádúrtha sa phobal. Déantar úsáid na Gaeilge a spreagadh i gcomhthéacsanna agus i dtimpeallachtaí nua-aimseartha trí ghréasán mór a chruthú de lucht úsáide na Gaeilge i gContae an Chabháin agus mórthimpeall air agus trí imeachtaí sóisialta a chur ar bun. Tá Glór Bhréifne ag díriú níos mó ar phobal Gaeilge a fhorbairt trí dul i bhfeidhm ar mheon an phobail maidir lena húsáid seachas ar fhorbairt ghnó. Tá comhoibriú idirplé ar bun idir Glór Bhréifne, Comhluadar, Club Chathail Bhuí agus Gaelscoileanna faoi conas an Ghaeilge a chur ar ais sa phobal. Faoi láthair tá siad ag fáil comhairle ó Gaelscoileanna²⁴ maidir le bunú gaelscoile nua sa cheantar.

Creideann Glór Bhréifne go bhfuil an-chuid deiseanna ann an Ghaeilge a úsáid mar ghléas margaíochta trí leas a bhaint as an ngréasán agus an dea-nasc atá cothaithe idir eagraíochtaí agus grúpaí Gaeilge i gContae an Chabháin. Feictear dó gurb iad na comhlachtaí eachtrannacha is mó a dhéanann an iarracht ó thaobh úsáid na Gaeilge, mar go dtuigeann siad go bhfuil áit tábhachtach ag an teanga i sochaí na hÉireann.

Glór na nGael

Díríonn Glór na nGael ar úsáid inmharthanach agus inbhuanaithe na Gaeilge a fhorbairt ar fud oileán na hÉireann. Cothaítear é seo trí acmhainn agus scileanna gach pobal a aithint agus a chomhordú. Déantar é seo trí mheán comórtas pobail ina bhfuil páirtnéireacht grúpaí áitiúla mar chroílár ann. Tagann £55,000 de dhuaischiste an chomórtais Glór na nGael ó Fhoras na Gaeilge. Tugtar aitheantas d'iarrachtaí gach pobail sa chomórtas trí

---

²³ De réir Ronan Murphy, Cathaoirleach an Choiste.

²⁴ Eagrais náisiúnta deonach é Gaelscoileanna a bunaíodh sa bhliain 1973 mar Choiste Náisiúnta na Scoileanna LánGhaeilge. Tá deontas á fháil acu ó Fhoras na Gaeilge.

cheiliúradh náisiúnta a eagrú in aghaidh na bliana agus lorgáítear poiblíocht sna meáin dóibh dá réir. Tá critéir an chomórtais agus eolas breise ar fáil ón oifig nó ó na hEagraithe Ceantair atá acu ar fud na tíre.

Cheadaigh an tAire Ó Cuív €10,000 do Ghlór na nGael don bhliain 2004 i dtaca le Duais Ghradam an Aire don chéad uair.

Tá an deontas seo á íoc le Glór na nGael leis na blianta anuas. Bronntar an duais sin ar phobail a bhíonn ag obair ar son leasa na Gaeilge agus ar son leasa an phobail a mbíonn siad ag feidhmiú iontu. Bíonn díogras, fuinneamh agus meas ar an gcultúr agus ar an dteanga ag teastáil chun an obair seo a chur i gcrích. Baineann fíís láidir leis an gcomórtais seo agus leis na hiarratais uilig, ach ag brath ar ndóigh ar mhaoiniú agus ar acmhainní daonna.

5.2 Eagraíochtaí Cultúrtha Gaeilge

Léargas ar na heagraíochta cultúrtha é seo atá níos mó dírithe ar ghnó ná na grúpaí Gaeilge a luadh sa mhír roimhe.

Oideas Gael, Gleann Cholm Cille, Contae Dhún na nGall

Sampla an-láidir de thurasóireacht chultúrtha í an eagraíocht Oideas Gael a bunaíodh i 1984 faoi stiúr Liam Ó Cuinneagáin.

Bunaíodh Oideas Gael le múineadh agus úsáid na Gaeilge agus an cultúr Gaelach a chur chun cinn sa Ghaeltacht agus lasmuigh den nGaeltacht. Freastalaíonn Oideas Gael ar riachtanais daoine fásta, ar gach leibhéal foghlama, daoine ar ardchumas ach ar easpa taithí san áireamh. Maireann gach aon chúrsa ar feadh seachtaine de ghnáth agus bíonn trí leibhéal ann – bun, meán agus ard. Cuirtear na himeachtaí cultúrtha ar siúl go dátheangach, rud a réitíonn an bóthar do dhaoine atá ar bheagán Gaeilge nó atá dall ar fad uirthi. Tugann gach aon chúrsa faill chun saoire thaitneamhach a chaitheamh i dtimpeallacht saibhir chultúrtha. Ar na cúrsaí a reachtáltar tá cúrsaí le siúlóid

sléibhe, seandálaíocht, fíodóireacht, an bodhrán, an fheadóg, potadóireacht Cheilteach, rincí Dhún na nGall, péintéireacht mhara agus comhshaoil, agus cultúr.. Díritear ar cheangal caradais a neartú idir Gaeil ar fud an domhain agus caidreamh idir muintir na Gaeltachta agus pobal na nÉireann uilig a

chothú tríd an Ghaeilge. Is mian le hOideas Gael daoine de gach cúlra cultúrtha, creidimh agus polaitiúil a thabhairt le chéile trí mheán na Gaeilge. Cuireann Oideas Gael *Beo*, iris Idirlín ar fáil gach mí, le cúnamh ó Fhoras na Gaeilge, ina mbíonn ailt, foclóir, ceachtanna Gaeilge, agus Clár plé.

Gaelsaoire

Gníomhaireacht saoire agus gníomhaíochtaí siamsaíochta sna Gaeltachtaí uilig, Gaeltacht Dhún na nGall san áireamh atá san ainm branda Gaelsaoire de chuid Údarás na Gaeltachta.

Tionscnamh stráistéiseach a thosaigh an tÚdarás le déanaí is ea forbairt agus cur chun cinn na turasóireachta cultúrtha. Is aidhm don Údarás branda a chur ar an nGaeltacht mar áit ar leith mar gheall ar an nGaeilge a bheith ina teanga pobail, mar gheall ar fhéiniúlacht na Gaeltachta de bhrí go bhfuil sainchultúr agus meon dúchais inti, saineúlacht agus meon a léirítear sa cheol, san amhránaíocht agus sa rince, gan trácht in aon chor ar chuid de na radharcanna tíre is breátha in Éirinn. Tá an tionscnamh seo á chur chun cinn trí feidhm éifeachtach a bhaint as an mbranda aitheantais 'GaelSaoire, Scíth sa Ghaeltacht'²⁵.

Meallann Gaelsaoire an cuairteoir lena scíth a ligint sa Ghaeltacht trí eolas an cheantair agus liosta chuimsitheach d'imeachtaí a chur in iúl.

²⁵ <http://www.gaelsaoire.ie/asp/gaeltachta.asp?language=gaeilge>

Cultúrlann Mac Adam Ó Fiaich

Tá Cultúrlann McAdam Ó Fiaich, lonnaithe i gcroílár phobal Gaeilge Bhéal Feirste. Is é an t-aon lár-ionad ealaíne trí mheán na Gaeilge i mBéal Feirste atá mar aidhm aige na healaíona Ghaeilge a chur chun cinn sa phobal. Bíonn an lár-ionad an-ghnóthach i rith na bliana le clár cuimsitheach d'imeachtaí chultúrtha ar nós ceolchoirmeacha, drámaí, ranganna, ceardlanna, taispeántais agus eile. Istigh sa lárionad cultúir agus ealaíon céanna tá roinnt eagraíochtaí beaga ag feidhmiú ar son an Ghaeilge a chur chun cinn sa phobal, ar nós:-

- An **bialann dátheangach** le 130 suíochán,
- An Compántas Amharclainne **Aisling Ghéar** le spás de os cionn 120 duine. Is iad Aisling Ghéar, an t-aon chompántas gairmiúil amharclainne in Éirinn, an chuideachta chónaitheach sa Chultúrlann. Ó bunaíodh í i 1996 tá saothar den chaighdeán is airde léirithe aici ó dhrámadóirí chomh héagsúil le Machiavelli, Biddy Jenkinson agus Brian Friel. Tá na drámaí uilig i nGaeilge le córas aistriúcháin comhuaineach ar fáil.
- An **dánlann** Gerard Dillon - áit a mbíonn taispeántais rialta mhínealaíne, dealbhóireachta agus grianghraf ann. Fáiltítear roimh ealaíontóirí ón phobal áitiúil ann, chomh maith leo siúd a bhfuil próifíl náisiúnta acu.
- Siopa leabhar/bronntanas a riarann ar lucht spéise Gaeilge agus Gaelachais.
- **Ionad oifigiúil eolais turasóireachta** a chuidíonn, i measc rudaí eile, cóiríocht a shocrú i mBéal Feirste.

- Craoltar **Raidió Fáilte** ar 107FM. Tá cláracha ann d'achan suimghrúpa le nuacht, cúrsaí reatha, ceisteanna sóisialta agus eacnamaíochta, na healaíona agus ceol. Ar an mhórchuid craoltar i nGaeilge.

Faigheann an Cultúrlann maoiniú ó Fhóram Ealaíne an Phobail i mBéal Feirste (Community Arts Forum), Comhairle Ealaíon Thuaisceart, Foras na Gaeilge, Comhairle Cathrach Bhéal Feirste, An Roinn Forbartha Shóisialta agus ó Fhondúireacht Idirnáisiúnta na hÉireann.

An Chrannóg, na Doirí Beaga

'Lárionad Sealbhaithe agus Buanaithe Gaeilge' atá sa Chrannóg a oibríonn

- (a) leis an Ghaeilge agus an chultúr Gaelach a chaomhnú sa Ghaeltacht; agus
- (b) leis an Ghaeilge agus an chultúr Gaelach a chur chun cinn taobh istigh agus taobh amuigh den Ghaeltacht²⁶.

Fosclaíodh an cheardscoil den chéad uair i Mí Dheireadh Fómhair 1966. Cuidíonn An Chrannóg go mór le sealbhú agus buanú na Gaeilge tríd an réimse leathan cúrsaí agus imeachtaí a chuirtear ar fáil d'fhoghlaimoirí, do mhic léinn, do scolairí Gaeilge, agus don phobal i gcoitinne. Eagraíonn agus reáchtálann An Chrannóg sraith de chúrsaí Gaeilge d'fhoghlaimoirí Gaeilge i rith an tsamhraidh. Cuirtear trí leibhéal foghlama ar fáil i ngach cúrsa a dhíríonn ar leibhéil éagsúla líofachta sa teanga. Tá leabharlann cuimsitheach, teanglann agus treallamh ríomhaireachta sa Chrannóg.

---

²⁶ <http://www.crannog.ie/gaeilge.htm>

5.3 Eagraíochtaí Gnó (Stáit & Deonacha)

Forbairt Feirste, Béal Feirste

Bunaíodh Forbairt Feirste i 1994 chun an “oidhreacht chultúrtha a chur chun cinn trí athghiniúint eacnamaíochta”. De réir an tsuímh Gréasáin:

“Is é Forbairt Feirste an chéad ghníomhaireacht eacnamaíoch atá ag tabhairt go háirithe faoi chruthú post agus failleanna úra do líon phobal na Gaeilge i mBéal Feirste.”

Bhí ról lárnach ag Forbairt Feirste i mbunú POBAL, scátheagras na Gaeilge sna sé chontae.

Tá Forbairt Feirste i gcomhpháirt le Pobal ag gníomhú ar son na **Ceathrú Gaeltachta** a fhorbairt faoi láthair in Iarthar Bhéal Feirste. Mar a deir John Walsh agus é ag cur síos ar choincheap na Ceathrú Gaeltachta a d’eascair as moladh a bhí i dtuarascáil Thascfhórsa Iarthar Bhéal Feirste i 2001,²⁷ is í an aidhm a bhí leis ná:

“go mbainfí úsáid as acmhainní cultúrtha agus teanga an cheantair chun forbairt shóisialta agus eacnamaíoch a bhaint amach.” Bunaíodh bord sealadach chun obair a dhéanamh ar chur i gcrích na haidhme seo le hionadaithe ar phobal na Gaeilge in iarthar na cathrach, bhí ionadaithe ó ranna rialtais (An Roinn um Fhorbairt Shóisialta; An Roinn Cultúir, Ealaíon agus Fóillíochta; An Roinn um Fhiontar agus Trádáil) ó Invest NI agus ó chomhlachtaí príobháideacha páirteach ann. Is annamh a cheanglaítear an Ghaeilge mar seo leis an bhforbairt shóisialta agus eacnamaíoch agus bhí tábhacht mhór leis an mbord sealadach dá bharr seo.

Mar a deir Walsh, “cé go bhfuil poitéinseal mór ag an gCeathrú Gaeltachta forbairt eacnamaíoch (trí chruthú fostaíochta), forbairt shóisialta (trí athghiniúint cathrach, soláthar seirbhísí) agus forbairt chultúrtha (seirbhísí cultúrtha, na healaíona) a bhaint amach, tá sé riachtanach go gcinnteoidh pé

---

²⁷ Léachtóir le FIONTAR, Ollscoil Chathair Bhaile Átha Cliath.

struchtúr a bhunófar go bhfuil bonn láidir Gaeilge faoi gach gné de. Mura mbíonn ach bonn leathan cultúrtha faoin gCeathrú Gaeltachta, nó mura mbíonn de Ghaeilge inti ach roinnt comharthaíochta, ní bheidh aon mhaitheas ann i ndáiríre i dtéarmaí pleanála teanga".

Tá togra ar bun faoi láthair ag Forbairt Feirste chun an tuiscint a leathnú ar an nGeilleagar Shóisialta. Is é sprioc an tionscnaimh ná féidearachtaí fiontraíochta a chruthú, a mheas agus a fhorbairt i gcomhthéacs an Cheathrú Gaeltachta atá molta ag Tasc Forsa Iarrthar Bhéal Feirste laistigh den phobal Gaelach.

Is iad Príomh-spriocanna an tionscnaimh BLSP ná²⁸:

- 10-15 féidireachtaí gnó a aithint in earnáil na Gaeilge laistigh de Bhéal Feirste.
- Scileanna a fhorbairt don earnáil Gaeilge trí treanáil cuspóireachta.
- Cúrsa traenála/forbartha a chur le chéile do dhaoine chun an 10-15 féidireachtaí gnó a chur chun cinn.
- Fóram gnó agus Pobal (Meitheal Forbartha Ghaeltacht Feirste) a bhunú chun dul chun chin sa Cheathrú Gaeltachta a neartú. Fáiltíonn Forbairt Feirste roimh moltaí ar mhaithe leis an gnó sóisialta a fhorbairt.²⁹

Tá an tionscnamh seo a mhaoiniú ag Páirtíocht Straitéiseach Áitiúil Bhéal Feirste.

---

²⁸ <http://www.forbairtfeirste.com/gaeilge/home.htm>

²⁹ blsp@forbairtfeirste.com

Faoi láthair tá Forbairt Feirste ag díriú ar straitéis dhéthaobhach a chur i bhfeidhm chun an Ghaeilge a chur chun cinn sa saol eacnamíochta trí

- 1) traenáil a chur ar fáil do phobal na Gaeilge le scileanna a fhorbairt ionas go mbeidh lucht oibre na Gaeilge ardcháilthe agus
- 2) an Ghaeilge a chur chun cinn i gach gné den saol gnó ionas go mbeidh buntáiste agus deiseanna breise ann do Ghaeilgeoirí agus iad ag dul in iomaíocht fostaíochta.

De réir an tsuímh:-

“Tá fás rábach ar phobal labhartha Gaeilge Thuaisceart na hÉireann. Tá aitheantas ag Béal Feirste go háirithe mar chroí athbheochan na Gaeilge, le hIarthar na cathrach ar thús cadhnaíochta lena chnuasach cultúrtha féin. Sa chnuasach Gaeilge ar Bhóthair na bhFál, tá na fiontair seo a leanas; cultúrlann McAdam Ó Fiaich, An Nasc, Meánscoil Feirste agus Glór na nGael, agus fosta a lán naíscoileanna agus bunscoileanna ag cur oideachais ar fáil trí mheán na Gaeilge.”

I measc dualgais an Oifigeach nua Gnó le Gaeilge, Máirtín A. Mag Uidhir, cuireann sé comhairle ar ghnólachtaí faoin mbealach is éifeachtaí le Gaeilge a úsáid i gcúrsaí gnó, bíodh sé le comharthaíocht dhátheangach, bileogaí dátheangacha, séirbhísí Gaeilge nó cibé rud. Luann sé go bhfuil “dlíodóirí, fiaclóirí, dochtúirí, pubanna, bialanna srl. ar Bhóthar an bhFál ag sólathar a gcuid seirbhísí go dátheangach. Moltar do na gnónna go gcuireann an Ghaeilge lena ngnó, a margaíocht, a bpoiblíocht mar aon le haitheantas agus meas ar an phobal mór daoine le Gaeilge atá ina gcónaí sa cheantar.”

Cuireann Forbairt Feirste tacaíocht ar fáil sna réimsí seo a leanas:

- Comharthaí dátheangacha taobh amuigh agus taobh istigh de shiopaí
- I gcarrchlóis agus i seomraí fáiltithe

- Páipéarachas dátheangach
- Cártaí gnó
- Tuairiscí bliantúla agus fógraí
- Agus úsáid na Gaeilge ar an suíomh Gréasáin agus ar fhístéipeanna tionscadail

Oibríonn siad le Fáilte Feirste Thiar freisin maidir leis an mbealach is fearr Gaeilge a'úsáid le turasóireacht a spreagadh.

I measc seirbhísí **Forbairt Feirste** tá:

- Comhairle faoi dheiseanna chun Gaeilge a úsáid
- Seirbhísí proifisiúnta aistriúcháin
- Bunranganna agus ranganna athfhoghlama do bhaill foirne ar mhaith leo feabhas a chur ar a gcuid Gaeilge
- Cabhair airgid le haghaidh comharthaí dátheangacha
- Taithí oibre do Ghaeilgeoirí óga
- Cúrsaí traenála againn ('I dTreo na Fostaíochta') do dhéagóirí a d'fhag Meánscoil Feirste go luath .i. cúram leanaí, gruagaireacht, an Ghaeilge, an Béarla, mata, cocaireacht, miondíol srl.

Aithníonn Forbairt Feirste é féin mar “chuid de ghréasán d'eochaireagraíochtaí Gaeilge agus thig léi cuidiú leat cónascadh leis an fhoinsé úr margaithe seo.”

Lá 'Fiontraíocht le Gaeilge'

Eagrófar lá mór ar an 30 Mí Iúil 2005 dar teideal agus dar téama 'Fiontraíocht le Gaeilge' – 'Irish Means Business' a bheas mar dheis margáíochta le seastáin d'earraí inchaite, féiríní, leabhair, ceol srl. Is é an sprioc atá leis ná nasc a chothú idir na príomhmhargaidh i mBéal Feirste agus iarthar Bhéal Feirste mar aon leis na hionaid ghnó sna Gaeltachtaí Theas agus Thiar. I measc

gníomhaíochtaí eile beidh seastáin eolais ann d'eagraíochtaí Ghaeilge sna trí ghailearaí sa Chultúrlann. Beidh léacht (go dátheangach) ar an téama, 'Gaeilge mar uirlis margaíochta agus gnó i gcomhthéacs an cheathrú Gaeltachta'. Is féidir tuilleadh eolais a fháil ar an ócáid seo, ach teagmháil a dhéanamh leis an Oifigeach Gnó le Gaeilge³⁰.

Gael Linn

Fondúireacht neamhpholaitiúil, neamhrialtasach is ea Gael Linn a bhfuil mar phríomhaidhm aici an Ghaeilge agus a hoidhreacht a chothú agus a chur cinn ar fud Éireann uile i réimsí polasaí agus pobail mar theanga bheo agus mar spreagadh féiniúlachta. Bhunaigh grúpa d'iarchéimithe, agus abhcóide óg, Gael Linn sna caogidí. Obair le háireamh í obair Gael Linn thar na blianta. Bhain sí le gach gné den saol - forbairt eacnamaíochta na Gaeltachta, oideachas, múineadh agus sealbhú na teanga, ógobair, foilsíú an cheoil, scannánaíocht, teilifís, raidió, siamsaíocht, óstánaíocht agus bialanna. D'éirigh thar barr le scéimeanna áirithe agus níor éirigh chomh maith céanna le cinn eile. Nuair a bhí ré caite ag scéimeanna áirithe, bhog Gael Linn ar aghaidh agus tugadh faoi rudaí nua³¹. Theastaigh ó Gael Linn a léiriú do chách, agus don stát ach go háirithe, go bhféadfaí beartais éifeachtacha a chur i gcrích don Ghaeilge - rudaí a mbeadh toradh ar fónamh orthu. Go deimhin, ba é 'Bíonn toradh ar obair Gael Linn' an mana a bhí ag an eagraíocht ar feadh na mblianta.

Tá ceannáras an eagrais lonnaithe i mBaile Átha Cliath, le hoifig in Ard Mhacha freisin.

I réimse an *oideachais* tá Gael Linn i mbun teagaisc na Gaeilge ar a chuid cúrsaí féin, chomh maith le tacú le múineadh na teanga sna scoileanna trí imeachtaí cultúrtha a reáchtáil, áit a dtugtar deis do scoláirí na teanga an

---

³⁰ : mairtin@forbairtfeirste.com

³¹ <http://www.gael-linn.ie/aboutGaelLinn/history.aspx?lang=Ir>

Ghaeilge a úsáid ar bhealach thar a bheith tarraingteach agus go nádúrtha mar theanga labhartha.

Aithnítear *lipéad ceoil* Gael Linn mar chomhartha de cheol traidisiúnta agus d'amhránaíocht den scoth. Tá luach agus saibhreas na mblianta i gcatalog Gael Linn de shaothar taifeadta d'ardchaighdeán. Reáchtáilteann Gael Linn gnó dáileachán ceoil chomh maith le breis agus tríocha lipéad eile, idir cheol traidisiúnta agus cheol comhaimseartha na tíre seo, ceol eitneach, agus ceol tíre ón domhan mór.

Eagraíonn Gael Linn *coláistí samhraidh* do dhéagóirí i dtrí mhórchéantar Gaeltachta – i gContae Dhún na nGall, in iarthar Chontae Chorcaí agus i dtuaisceart Chontae Mhaigh Eo. Sainchúrsa spóirt is ea ceann de na cúrsaí.

Tá caife ag Gael Linn ar 3 Sráid Dásain i mBaile Átha Cliath. Is áit bhreá é do Ghaeilgeoirí na cathrach agus dóibh siúd ar spéis leo an Ghaeilge, cúpán caife, lón agus comhrá Gaeilge a bheith acu. Osclaíodh é sa bhliain 2000 agus tá an-tarraingt air ó shin. Is ann a bhíonn na cúrsaí Gaeilge á reáchtáil.

Eagraíonn Gael Linn *Crannchuir Gael Linn* - duaischiste bliantúil suas go €800,000. Crannchur is ea Cairde Gael Linn a díoltar ó dhoras go doras ar fud na tíre. Is féidir bheith istigh ar gach crannchur míosúil ar feadh bliana, ach síntiús bliana a íoc. Cluichí crannchuir ar scríobchártaí is ea Scríob-Linn. Gabhann duaischiste maith leis na cluichí seo ,le mórán duaiseanna airgid suas go €2000, chomh maith le crannchuir do dhuaiseanna níos mó, idir airgead nó saoire. Soláthraíonn Gael Linn cluichí scríobchártaí do chomhlachtaí móra le haghaidh tionscnaimh mhargaíochta 'ar-phaca'. I measc na gcomhlachtaí a bhí páirteach linn bhí Dairygold, Walkers, Unilever, Glanbia, Firestone, Barry's Tea, GlaxoSmithKline agus O2³².

Iontaobhas Ultach

---

³² <http://www.gael-linn.ie/aboutGaelLinn/fundraising.aspx?lang=Ir>

Is carthanacht neamhspleách é an tIontaobhas ULTACH. Tá sé mar phríomhaidhm ag an Iontaobhas an Ghaeilge a chur chun cinn i measc phobail uile Thuaisceart Éireann. Is cuid lárnach dá gcuid oibre an teanga a chur chun tosaigh ar bhunús trasphobail.

Bunaíodh Iontaobhas ULTACH ag deireadh 1989 agus thosaigh sé ag feidhmiú i mí Feabhra 1990. Ar dtús, bhí maoiniú an Iontaobhais ag teacht ón Láraonad Caidrimh Pobail, fo-rannóg de chuid Roinn Airgid agus Pearsanra Thuaisceart Éireann, agus ó Roinn na Gaeltachta ó dheas. Tagann croímhaoiniú an Iontaobhais anois ó Fhoras na Gaeilge. Ar feadh roinnt blianta ba é an tIontaobhas an t-aon eagrais ó thuaidh arbh é maoiniú na Gaeilge a phríomhghnó. Le linn an ama sin, dáileadh £1.5 milliún mar dheontais ar na céadta fiontar Gaeilge, a mbunús san earnáil dheonach. Cuireadh thart ar 50% den mhaoiniú seo i dtreo an Ghaeloideachais.

Ag eascairt as Comhaontú Aoine an Chéasta 1998, bunaíodh Foras na Gaeilge, aisíneacht Ghaeilge an Fheidhmeannais Thrasteorann Teanga, an geimhreadh dar gcionn. Is é an Foras príomheagrais forbartha agus mhaoinithe na Gaeilge i nÉirinn anois. Bunaíodh dhá eagrais nua leis an Ghaeloideachas a mhaoiniú agus a fhorbairt sa tuaisceart fosta. Tar éis na n-athruithe struchtúrtha seo i dtaca le maoiniú na Gaeilge i dTuaisceart Éireann, dhírigh Iontaobhas ULTACH a chuid fuinnimh ar na gnéithe seo a leanas:

- obair thrasphobail
- forbairt áiseanna foghlama
- páirtnéireachtaí straitéiseacha le heagrais phobail, thaighde, oideachais agus reachtúla de réir mar is cuí
- ról comhairliúcháin leis an rialtas agus le heagrais reachtúla maidir le pleanáil teanga agus polasáí
- feachtais le hearnáil neamhspleách craoltóireachta Gaeilge a bhunú i dTuaisceart Éireann
- foilsiú ábhar ar an Ghaeilge agus ar cheisteanna ábhartha

- obair i dtreo polasaí éifeachtach ar na healaíona Gaeilge do Thuaisceart Éireann
- tograí nuálaíocha teanga a thionscnamh
- fiontair theanga a mhaoiniú

Bíonn an Ghaeilge go minic ina hábhar casaoide agus spairne i dTuaisceart Éireann. Déanann an tIontaobhas iarracht, tríd a chuid oibre trasphobail, suim a spreagadh sa teanga ó thaobh na dtaobhanna, idir pholaitíocht agus chreidimh. Déanann siad iarracht deiseanna a chur ar fáil dóibh siúd, i gceantracha agus i bpobail nach gnách leo baint a bheith acu leis an Ghaeilge, a dhul in airicis na teanga.

Tá staidéar déanta ag a n-oifigeach trasphobail, Gordon McCoy, ar thaithí foghlaimeoirí Protastúnacha comhaimseartha maidir leis an teanga. Tá obair déanta ag baill foirne agus bhoird ar an bhaint stairiúil a bhí ag Protastúnaigh leis an Ghaeilge, traidisiún a ligeadh i ndearmad. Is rún leis an Iontaobhas constaicí a bhíos ag Protastúnaigh maidir leis an Ghaeilge a aithint, chomh maith le cur le tuiscint Caitliceach agus náisiúnaithe ar na fadhbanna a bhíos ag foghlaimeoirí ó thraidisiúin eile.

Agus iad ag tabhairt faoi cheist na n-áiseanna foghlama, bhí baint ag an Iontaobhas le forbairt an chéad phacáiste foghlama ilmhéan i nGaeilge Uladh, *Now You're Talking*. Craoladh na 30 clár leathuaire seo ar BBC, RTE, TG4 agus Channel 4. D'fhorbair agus d'fhoilsigh siad, i gcomhar le húdarás na Gaeltachta, dhá lámhleabhar múinteora, *Abair Leat!*, atá dírithe ar riachtanais fhoghlaimeoirí fásta. Tá *Taisce Focal*, forlónadh d'fhoghlaimeoirí ar an iris Idirlín *BEO!*) á scríobh ag foireann ULTACH fosta. Tá sé mar aidhm ag an tsraith seo ligean don fhoghlaimeoir ar an mheán- agus ar an ardleibhéal blas a fháil ar chaint nádúrtha na Gaeltachta. Mhaoinigh an tIontaobhas seó-scannán ar obair na hearnála nua teilifíse i dTuaisceart Éireann le craoladh ag Fhéile Idirnáisiúnta Cheilteach Scannán agus Theilifíse 2003 i mBéal Feirste. Tá feachtas leanúnach ar siúl acu le blianta anois leis na húdaráis ealaíona ó thuaidh, ag áiteamh orthu struchtúir chuí mhaoinithe, thacaíochta agus

mheastóireachta a chruthú do na healaíona Ghaeilge. Tá idir am agus shaothar caite acu ag cur chás na Gaeilge chun tosaigh ar Chomhairle Ealaíon Thuaisceart Éireann.

Le blianta beaga anuas tá níos mó fócas ná riamh ar pholasaí maoinithe an Iontaobhais. San am a chuaigh thart, tugadh iarracht riar ar réimse leathan imeachtaí, agus san am chéanna díriú ar achair ar leith. Ba é an Gaeloideachas an phríomhréimse caiteachais uair den tsaol, agus cuireadh béim ar na mallaibh ar chúrsaí craoltóireachta. Le tamall de bhlianta, tá claonadh acu a n-acmhainní a dhíriú ar chomhthionscnaimh le heagrais eile seachas ar dheontais.

Bhí baint lárnach acu freisin le bunú, forbairt agus riar Iomairt Cholm Cille, eagras a bunaíodh in 1998. Tá sé d'aidhm ag an Iomairt an ceangal idir Gaeilge na hÉireann agus na hAlban a fhorbairt agus a neartú. Tá Oifigeach Thuaisceart Éireann lonnaithe in oifigí an Iontaobhais. Is féidir teagmháil a dhéanamh le Maolcholaim Scott ag: +44 (028) 9023 8293 nó ccille.ultach@cinni.org. Is seo leanas seoladh Gréasáin Iomairt Cholm Cille www.colmcille.net.

Pobal, Béal Feirste

Scátheagras ionadaíoch é Pobal, a thugann treoir straitéiseach agus a chuireann ar fáil fóram daonlathach do na dreamanna a chruthaigh tionscadail rathúla shóisialta, gheilleagracha, ealaíonta agus oideachasúla do phobal na Gaeilge.

Grúpa stocaireachta is ea Pobal atá gníomhach i bhforbairt **an Cheathrú Gaeltacht** i mBéal Feirste i gcomhpháirt le *Forbairt Feirste* .

Tá Pobal ag freastal ar phobal Gaeilge 30,000 i mBéal Feirste atá ag síorfhás le os cionn 50 grúpa sa tuaisceart a ghlacann páirt ghníomhach sa scáthghrúpa. I measc a gcuspóirí tá³³:

- taighde agus forbairt a dhéanamh, i gcomhar leis na háisíneachtaí ábhartha, ar straitéis fhadtréimhseach do phobal na Gaeilge
- plean gníomhaíochta trí bliana a chruthú a thiocfadh a fheidhmiú láithreach
- taighde agus staidéar a dhéanamh ar an dóigh le dúnghaois POBAL a leathnú taobh amuigh de Bhéal Feirste.

Reachtálann Pobal cruinnithe réigiúnacha poiblí agus comhdhálacha le ceisteanna na Gaeilge a phlé leis an bpobal ar mhaithe le cearta teanga agus feabhsú caidrimh sa Tuaisceart a chioradh.

Cuireann Pobal i gcuimhne don phobal a gcuid cearta teanga a éileamh ó áisíneachtaí stáit ó thuaidh. Síleann siad nach bhfuil tairbhe iomlán á bhaint as an Chairt Eorpach do Theangacha Réigiúnda agus Mionlaigh.

Deir urlabhraí an scátheagrais le Lá, “Is cosúil go bhfuil daoine sóisialaithe ag smaoineamh go bhfaightear seirbhís níos fearr trí mheán an Bhéarla.

Caithfear an meon seo a athrú.”³⁴

An TELElann

Bunaíodh an TELElann³⁵ mar chuid de thionscadal leis an Ghaeilge a úsáid mar mheán cumarsáide agus le cumas na teanga ó thaobh fás eacnamaíochta de a aimsiú. Tá sé lonnaithe sa bhfoirgneamh An Nasc, a fheidhmíonn mar ionad cultúrtha Iarthar Bhéal Feirste. Is í aidhm an chomhlachta úsáid ríomhaire agus trealamh teicneolaíochta a chur ar fáil ar luach íseal mar aon

---

³³ <http://www.pobal.org>

³⁴ Marcas Mac Ruairí, Pobal

³⁵ <http://www.Telelann.com>

le seirbhísí oifige - i nGaeilge chomh maith leis an Bhéarla. Tá seirbhís aistriúcháin ar fáil, idir dhoiciméid agus aistriúchán comhuaineach, do roinnt teangacha Eorpacha ach seirbhís Ghaeilge atá ann go príomha.. Cuireann TELElann Club Óige Teicneolaíochta ar fáil, chomh maith le sraith de chúrsaí sa teicneolaíocht trí mheán na Gaeilge, idir phróiséail focal agus dhearadh gréasáin. Tairgeann TELElann do ghrúpaí dul ar an Idirlíon ar ráta áirithe san uair chloig.

Údarás na Gaeltachta

Is gníomhaireacht forbartha stáit é Údarás na Gaeltachta, ag a bhfuil sainordú reachtúil geilleagar na Gaeltachta a fhorbairt agus an Ghaeilge a chur chun cinn agus a chothú mar phríomhtheanga pobail ann. 'Bhí sé mar pholasaí luaite ag gach Rialtas i ndiaidh a chéile ó bunaíodh an Stát úsáid na Gaeilge a chaomhnú agus a leathadh. Ag teacht leis an bpolasaí seo bunaíodh Údarás na Gaeltachta i 1980 mar ghníomhaireacht fhorbartha réigiúnach don Ghaeltacht. Tá gníomhaíochtaí an Údaráis dírithe tríd is tríd ar leas phobal na Gaeltachta a fheabhsú, agus ar an gcaoi sin a chinntiú go gcaomhnófar an Ghaeltacht mar thobar fíoruisce na Gaeilge.

Tá Údarás na Gaeltachta luaite le ról forbartha eacnamaíochta, sé sin, poist mharthanacha a chruthú agus infheistíocht a mhealladh go dtí na réigiúin Ghaeltachta chomh maith le gníomhaíochtaí forbartha pobail, cultúrtha agus teanga, ag obair i bpáirtíocht le pobail agus eagraíochtaí áitiúla³⁶.

Tá príomhoifig an Údaráis suite sna Forbacha i gConamara, Co. na Gaillimhe. Tá oifigí réigiúnacha i nDún na nGall, Corcaigh, Ciarraí, agus Maigh Eo.

Tá an tÚdarás ag tairiscint dreasachtaí airgeadais ar mhaithe le gnólachtaí úra agus iad siúd atá i bhfách le leathnú a dhéanamh ar a ngnó, a mhealladh isteach go Gaoth Dobhair. I measc na ndreasachtaí airgeadais ginearálta tá deontais fhostaíochta, deontais chaipitil, fóirdheontais chíos, fóirdheontais

---

³⁶ <http://www.udaras.ie/udaras/proifil.asp?lang=irl>

úis agus fóirdheontais oiliúna. I measc na ndreasachtaí airgeadais ar mhaithe le cur chun cinn teicneolaíochta tá deontais staidéir féidearthacht, deontais taighde agus forbartha, deontais ceadúnúcháin, agus deontais i dtaca le comhfhiontair. I measc na ndreasachtaí seachas cúnamh airgeadais, tá cóiríocht, comhairle, cúnamh le hearcaíocht agus oiliúint, treoir eascartha, agus comhairle dhlithiúil.

Tacaíonn Rannóg Forbartha Teanga agus Cultúir Údarás na Gaeltachta le réimse leathan tionscnamh a bhfuil de chuspóir leo an Ghaeilge agus na himeachtaí cultúrtha a ghabhann léi a chothú, a fhorbairt agus a chur chun cinn trí thacaíocht mhaoinithe agus chomhairliúcháin. San áireamh anseo tá scéimeanna tacaíochta do naíonraí agus clubanna óige, ranganna Gaeilge, cláir in-seirbhíse ar mhaithe le cur chun cinn na teanga, cúrsaí trí Ghaeilge, comórtais liteartha, féilte agus a lán gníomhaíochtaí eile.

Chun a chinntiú go mbeidh tionchar dearfach ag lucht gnó agus soláthraithe seirbhíse atá á maoiniú ag an Údarás ar shaol na Gaeltachta agus ar stádas na teanga, tugtar comhairle agus cuidiú phraiticiúil do ghnólachtaí maidir lena ról i dtodhchaí na teanga sa phobal ina bhfuil siad lonnaithe. Cuirtear comhairle ar an lucht gnó maidir le hiompar teanga an ghnólachta, maraon le cothú timpeallacht oibre atá báúil don teanga.

Tugann "Fondúireacht an Údaráis" - scéim aitheantais do ghnólachtaí atá ag déanamh iarrachtaí ar leith i gcur chun cinn na teanga - deis go rialta do na ghnólachtaí gradaim ar leith a bhaint amach dá ngnólacht agus dá bhfoireann.

Tá ról tábhachtach ag forbairt pobail i saol na Gaeltachta. Tá forbairt eacnamaíoch na Gaeltachta, caomhnú an chultúir agus na teanga agus fostaíocht fite fuaite ina chéile. Aithníonn an tÚdarás go bhfuil forbairt pobail mar chuid dilis d'fhorbairt na Gaeltachta agus chuige sin tá scéimeanna agus dreasachtaí airgeadais ar fáil chun tacú leis an réimse seo.

Aithnítear iad seo mar na príomháiseanna chun tabhairt faoi fhorbairt pobail³⁷:

---

³⁷ <http://www.udaras.ie/udaras/forbairt.asp?lang=irl>

- Comharchumainn
- Coistí pobail
- Scéimeanna Fostaíochta Pobail
- An Geilleagar Sóisialta
- Gníomh don Ghaeltacht
- An Baile Beo

I straitéis Forbartha an Údarais, 2004-2009 aithnítear³⁸,

“Tá staid na Gaeilge mar theanga phobail sa Ghaeltacht anleochaileach de thoradh síorchreimeadh ag iliomad fórsaí ar a n-áirítear na meáin Bhéarla, soláthar seirbhísí an státchórais trí Bhéarla, an próiseas forbartha, popchultúr, ardstádas stairiúil agus comhaimseartha an Bhéarla i sochaí na hÉireann agus i gcúrsaí domhanda. Tá sí ar an dé deiridh mar theanga phobail i roinnt mhaith cheantar Gaeltachta ach ainneoin na bhfórsaí láidre uile atá ina coinne fós féin tá brí agus fuinneamh inti i roinnt mhaith áiteanna agus i roinnt mhaith de réimsí saoil an phobail. Tá líon mór eagrais áitiúil ag saothrú leo ar an bhfód ar fud na Gaeltachta chun an Ghaeilge a bhuanú i réimsí na forbartha pobail, na réamhscolaíochta, an oideachais, na n-ealaíon, an spóirt, na siamsaíochta agus an ghnó. Ina measc sin tá 27 comharchumann agus comhlacht pobalbhunaithe atá á maoiniú ag an Údarás. Tá ionaid ollscolaíochta trí Ghaeilge á mbunú, tá institiúidí tábhachtacha ar nós TG4, RTÉ Raidió na Gaeltachta, Oifig an Choimisinéara Teanga, An Roinn Gnóthaí Pobail, Tuaithe agus Gaeltachta, agus Meitheal Forbartha na Gaeltachta chomh maith le líonra oifigí an Údarais féin lonnaithe sa Ghaeltacht. Den chuid is mó tá staid na Gaeilge i gcliant-chomhlachtaí ina scáthán de staid na Gaeilge sna pobail ina bhfuil siad lonnaithe. Sé dúshlán teanga na heagraíochta tógáil ar an dúshraith seo agus a léiriú gur féidir an creimeadh a stopadh agus céimeanna fáis a bhaint amach.”

Ceann de phríomhréimsí straitéise don tréimhse seo ná an Turasóireacht

Chultúrtha:

“Aithnítear an gá atá le clár sainiúil i dturasóireacht chultúrtha don Ghaeltacht.... Aithnítear an gá atá le comhpháirtíocht le pobail agus soláthróirí áitiúla le coincheap an tsaoire Ghaeltachta a fhorbairt mar tá an Ghaeilge fíorlag i gceantair áirithe. Díreofar ar tháirgí agus áiseanna a fhorbairt,

---

³⁸ Tá an Straitéis Forbartha 2004-2009 ar fáil ar shuíomh an Údarais:

<http://www.udaras.ie/udaras/priomh.asp?lang=irl>

ar phacáistí do na hearnálacha éagsúla (óstáin, oileáin, galfchúrsaí, siúlóidí, agus pobal na gcoláistí Gaeilge) agus ar mhargaíocht na Gaeltachta mar cheann scríbe turasóireachta."

6.4 Na Meáin Chumarsáide

Tá tionchar ag na meáin chumarsáide ar gach réimse den saol, agus an Ghaeilge san áireamh anseo. Le deich mbliana anuas tá fás suntasach tagtha ar ról na Gaeilge sna meáin. An gníomh ba thábhachtaí i dtaobh na Gaeilge ná bunú **TG4** i 1996 agus ó shin an líon méadaithe de chláracha i nGaeilge ar stáisiúin eile.

Cainéal náisiúnta teilifíse is ea TG4. Féachann beagnach 800,000 duine ar an gcainéal gach lá³⁹. Is é an clársceideal laethúil Gaeilge, os cionn seacht uair an chloig, croí na seirbhíse. Tá clársceideal d'ábhar i dteangacha eile mar thaca leis. Infheistíonn TG4 os cionn €15m sa mbliain i gcláracha nua Gaeilge ón earnáil neamhspleách léiriúcháin in Éirinn. Cothaíonn an caiteachas seo 350 post i gcomhlachtaí beaga príobháideacha ar fud an oileáin. Tá comhartha craolta an chainéil ar fáil ar fud na hÉireann. Is féidir an comhartha a ghlacadh le haeróg, le mias satailíte, ar chórais cábla nó via an Idirlíon. Tá foráil i gComhaontú Bhéal Feirste a fhéachann le tabhairt faoin gcomhartha a leathadh ar fud Thuaisceart Éireann. Bunaíodh agus feidhmíonn TG4 faoi scáth reachtúil RTÉ. Faigheann TG4 soláthar clár 365 uair an chloig sa mbliain ó RTÉ, ar neamhchostas do TG4. De bharr an fhuinnimh a léiríonn sí, na físe a bhaineann léi agus an bhéim a chuirtear ar nuálacht agus ar thallann nua atá ag teacht ar an bhfód, tá clú bainte amach ag cláir TG4 agus go leor duaiseanna agus moltaí ag féilte gradamúla náisiúnta agus idirnáisiúnta. Tá díolacháin shuntasacha bainte amach ag na cláir ar an margadh idirnáisiúnta do chláir theilifíse. Is foilsitheoir/craoltóir í TG4. Déanann an stáisiún a cuid clár a fhoinsiú ó chomhlachtaí léirithe neamhspleácha agus ó RTÉ, craoltóir náisiúnta na hÉireann. Ina theannta sin craolann sí réimse clár seirbhíse poiblí i mBéarla lena n-áirítear craoladh beo ó Dháil Éireann.

---

³⁹ <http://www.tg4.ie/corp/corp.htm>

Bunaíodh **RTÉ Raidió na Gaeltachta** le seirbhís iomlán raidió a chur ar fáil do phobal na Gaeltachta agus do lucht labhartha na Gaeilge ar fud na tíre sa bhliain 1972. Sna blianta tosaigh ní chraoltaí ach cúpla uair an chloig gach tráthnóna agus é sin féin sna ceantair Ghaeltachta amháin, ach de réir a chéile tháinig fás agus forbairt ar an gcraoladh agus ar réimse chláracha na seirbhíse. Ón 1 Deireadh Fómhair 2001, thosaigh Raidió na Gaeltachta ag craoladh 24 uair an chloig in aghaidh an lae le raon leathan de chláracha nuachta agus cúrsaí reatha, irischláracha, cláracha ceoil de gach cineál, spórt, díospóireachtaí agus siamsaíocht.

Ag breathnú siar ar an 30 bliain agus os a chionn atá slánaithe ag RTÉ Raidió na Gaeltachta, is féidir roinnt mhaith ceannródaíochta a shonrú⁴⁰ -

- Tuairisceoirí nuachta ag an stáisiún ar fud an domhain
- Duaiseanna agus gradaim as scoth na craoltóireachta bainte amach ag baill foirne: Gradaim Jacobs, Gradaim Oireachtais, Gradaim ón bhFéile Cheilteach Scannán & Teilifíse
- Dlúthdhioscaí ceoil, litríochta &rl. foilsithe
- Tionscnamh sraith léachtaí
- An Ródaí - stiúideo taistil an stáisiúin

Idir bhaill foirne, oibrithe ar conradh agus oibrithe páirtaimseartha, tá breis agus ochtó duine ag obair don stáisiún agus tá a bhformhór lonnaithe sa cheanncheathrú i gCasla.

Cuid de sheirbhís chraolta phoiblí RTÉ é Raidió na Gaeltachta agus is í an Ghaeilge teanga oibre agus teanga chraoltóireachta na seirbhíse.

Stáisiún Raidió lán-Ghaeilge é **Raidió na Life** a bunaíodh i 1993 chun seirbhís raidió lán-Ghaeilge a sholáthar do Bhaile Átha Cliath agus an ceantar máguaird ar bhonn oideachasúil agus pobail.

---

⁴⁰ <http://www.rte.ie/rnag/stair.html>

Craoltar raon leathan cláracha mar chuid den sceideal i rith na seachtaine, agus is féidir éisteacht le roinnt de na cláracha sin ar an idirlíon. Tá thart ar 13,000 éisteoir ag Raidió na Life 106.4 fm i mBaile Átha Cliath. Is ar bhonn deonach a bhíonn craoltóirí Raidió na Life 106.4 fm ag craoladh. Is féidir tacaíocht a thabhairt don stáisiún trí páirt a ghlacadh i bhfoireann an stáisiúin, agus scaireanna nó fógraíocht a cheannach. Faigheann Raidió na Life maoiniú ó Fhoras na Gaeilge agus ó Ghael Linn.

Craoltar **Raidió Fáilte** ar 107FM ó fhoirgneamh Cultúrlann Mc Adam Ó Flaich i mBéal Feirste. Tá cláracha ann d'achan suimghrúpa le nuacht, cúrsaí reatha, ceisteanna sóisialta agus eacnamaíochta, na healaíona agus ceol.

Is nuachtán náisiúnta Gaeilge é **Foinse** a bhíonn ar fáil gach Satharn. Foilsíodh an chéad eagrán den pháipéar i mí Deireadh Fómhair 1996. Tá forbairt thar cuimse tagtha ar an bpáipéar ón uair sin nuair a bhí cheithre leathnach is fiche dhá fhoilsiú. Sa mbliain 2002 tá ceathracha leathnach á fhoilsiú. Cuireann Foinse meascán mór scéalta agus nuachta ar fáil go seachtainiúil idir nuacht náisiúnta agus idirnáisiúnta, cúrsaí reatha, spórt, taisteal, gnó, léirmheasanna agus oideachas, ag diriú ar óg agus aosta. Ceann de na h-aidhmeanna atá ag an nuachtán ná iriseoireacht d'ard-chaighdeán a chuir ar fáil atá taitneamhach le léamh⁴¹.

Nuachtán laethúil uile-Éireann é **Lá** a fhoilsítear i mBéal Feirste agus a fhreastalaíonn ar lucht na Gaeilge ar fud na tíre agus go hidirnáisiúnta tríd an idirlíon le díolachán laethúil de 8,000 aige. Seoladh *Gach Lá* Mí Aibreán 2003. Foilsíodh an chéad eagrán sa bhliain 1984. Bíonn sé ar fáil ar fud na tíre ó Luan go hAoine agus déantar uasdátáil go laethúil ar an tseirbhís chuimsitheach nuachta atá ag an nuachtán ag www.nuacht.com.⁴²

---

⁴¹ <http://www.foinse.ie/eolas.asp>

⁴² www.nuacht.com

Tá **Coimisiún Craolacháin na hÉireann** (BCI) freagrach as méid áirithe príomh-réimsí gníomhaíochta maidir le seirbhísí teilifíse agus raidió in Éirinn de réir soláthairtí an Achta Raidió agus Teilifíse 1988 agus an Achta Craolacháin 2001. Áirítear leo seo ceadúnú, monatóireacht, cóid agus rialacha, forbairt, taighde agus eolas. Tá Comhordaitheoir Gaeilge ag obair le Coimisiún Craolacháin na hÉireann le beagnach trí bliana anuas, ag iarraidh na cláracha Gaeilge agus cláracha dhá-theangach ar na stáisiúin raidió neamhspleach a mhéadú. Déantar é seo trí cláracha a chuir ar fáil m.sh. Top 40 Oifigiúil na hÉireann, trí comórtais a eagrú, m.sh. Réalt DJ agus traenáil, atá dírithe ní amháin ar láithreoirí Gaeilge, ach freisin ar láithreoirí Bearla chun píosa Gaeilge a úsáid sna cláracha Bearla. “Le linn na trí bliana tá méadú tagtha ar líon na gcláracha Gaeilge ar gach stáisiún neamhspleach, idir náisiúnta, réigiúnda, áitiúil agus pobail”⁴³.

Clár Raidió Thuaisceart na hÉireann é **BLAS** a chlúdaíonn réimsí leathan ó chúrsaí na n-ealaíon go dtí na heolaíochtaí agus deiseanna foghlama na teanga.

Tá tús áite ag an nGaeilge ar an suíomh:

<http://www.bbc.co.uk/northernireland/blas/>

I measc na **n-irisí** is mó a bhfuil tóir orthu i réimse na Gaeilge tá:

BEO - Iris idirlín do lucht na Gaeilge in Éirinn agus ar fud na cruinne⁴⁴.

SAOL - nuachtán saor in aisce míosúil foilsithe ag Foras na Gaeilge⁴⁵.

Comhar - Iris mhíosúil is ea Comhar a phléann le cúrsaí reatha, leis na healaíona agus leis an litríocht. Tugann Comhar deis chomh maith do scríbhneoirí na Gaeilge idir óg agus aosta ábhar a bheith i gcló⁴⁶

---

⁴³ Lisa Ní Choisdealbha, Comhordaitheoir Gaeilge, Coimisiún Craolacháin na hÉireann.

⁴⁴ www.beo.ie

⁴⁵ www.smo.uhi.ac.uk/gaeilge/saol.html

⁴⁶ www.comhar-iris.ie

Feasta - Iris liteartha is ea Feasta a bhunaigh Conradh na Gaeilge tríd an gcomhlacht foilsitheoireachta, Clódhanna Teoranta, i 1948. Foilsítear Feasta gach mí⁴⁷.

An tUltach - Iris ofigiúil Chomhaltas Uladh de Chonradh na Gaeilge. Bunaithe i 1924 ag an Athair Lorcán Ó Muireadhaigh chun tairbhe a dhéanamh do chanúint Uladh⁴⁸.

---

⁴⁷ www.feasta.ie

⁴⁸ www.antultach.co.uk

7 An Earnáil Ghnó agus Gaeilge sna Contaetha faoi Chaibidil

Leagadh síos mar sprioc é sa staidéar féidearthachta seo, léargas a thabhairt ar líon na gcomhlachtaí beaga agus meánmhéide sna contaetha thuasluaite a úsáideann an Ghaeilge ina gcuid gnó. Socraíodh ríomhphost a sheoladh chuig gach comhairle contae, cumann tráchtála, bord fiontar, comhairle ceantair atá ag plé leis an 12 contae ag fiosrú líon na ngnólachtaí ar a mbunachar sonraí agus céatadán na ngnólachtaí atá ag baint úsáid as an nGaeilge i gcúrsaí gnó nó i gcúrsaí margaíochta (Féach Aguisín B). Is léir ó na freagraí a fuaireamar, nó ón easpa freagraí a fuaireamar, nach bhfuil tuiscint nó léargas iomlán ar fáil faoi na ngnólachtaí a ghlacann an deis leas a bhaint as an nGaeilge i gcúrsaí gnó agus mar sin go bhfuil deiseanna ann aghaidh a thabhairt ar an mbearna seo. Seoladh chugainn roinnt mhaith eolairí gnó de na ngnólachtaí uilig a bhí cláraithe leis an gcomhairle contae faoi seach, ach faraor gan aon idirdhealú idir gnó trí mheán an Bhéarla agus gnó trí mheán na Gaeilge.

“Is minic a fheictear an tionsclaíocht agus an teanga i réimsí atá go hiomlán neamhspleách óna chéile”, dar le Donnchadh Ó Baoill⁴⁹, Údaras na Gaeltachta. Is meon fairsing é seo i measc an dá ghrúpa - lucht na Gaeilge agus lucht na tionsclaíochta agus ní fheictear gur cuid den timpeallacht í an teanga cosúil le cúrsaí eacnamaíochta, sóisialta agus polaitiúla. Déanann Ó Baoill anailís ar an eacnamaíocht mar thionchar ar an teanga. Díríonn sé ar Ghaeltacht Iar-Thuaisceart Thír Chonaill sa phlé seo. Scéal dearfach a chuireann Ó Baoill inár láthair mar go bhfuil níos mó daoine de bhunadh na Gaeltachta ag obair i gcomhlachtaí Gaeltachta ná mar a bhí riamh. Tá an teanga níos feiceálaí sa Ghaeltacht i measc na ngnónna ná mar a bhíodh agus tá an cosúlacht air go bhfuil níos mó úsáide á baint as an teanga mar theanga gnó i gcúrsaí margaíochta ná mar a bhí riamh. Tá comhlachtaí cosúil le Sioen Éireann, Táipéis Gael agus BÁCÚS Uí Bhaoill agus cuid mhór comhlachtaí eile

---

⁴⁹ Ina phaipéar *‘Ré Nua- Teanga Nua? Gaeilge na Tionsclaíochta*. Sa bhailiúchán Aistí ‘Teanga, Pobal agus Réigiún. 2000.

sa cheantar ag úsáid na teanga mar uirlis a thugann aitheantas faoi leith dóibh mar chomhlacht Gaeltachta agus a thugann áit ar leith dóibh sa choimhlint gnó náisiúnta agus idirnáisiúnta. Tugann úsáid na Gaeilge aitheantas ar leith dóibh i measc táirgí eile agus léiríonn suirbhéanna margáíochta na gcomhlachtaí féin go bhfuil ag éirí leis an bpolasaí seo.

Cuireann Ó Baoill focail Kiberd⁵⁰ i gcuimhne dúinn:

'the fact that many of the most successful business 'achievers' in society have been enthusiastic Gaeilgeoirí has strengthened arguments for a connection between cultural self-confidence and economic success.'

Tá ceangal níos dlúithe ag comhlachtaí Gaeltachta inniu le tionscail idirnáisiúnta agus le pobail ilteangacha agus le teangacha neamh-fhorleathana ná mar a bhí riamh. Tá an dátheangachas níos coitianta anois ná an t-aonteangachas sa domhan. Creideann Ó Baoill go bhfuil na comharthaí dóchais ag tabhairt ré úr mhuiníneach dúinn ó thaobh an cheangail idir an teanga agus an eacnamaíocht áitiúil.

Deir sé go bhfuil úsáid na Gaeilge i gcomhlachtaí mar theanga trádála agus gnó ag méadú sa cheantar seo. Feictear dó go bhfuil dóchas agus muinín faoin teanga nach raibh amhlaidh roimhe i saol na tionsclaíochta. Ach ar an drochuair tá an Ghaeilge ag meath sa phobal a bhfuil na fostaithe ina gcónaí ann.

Tá luach agus áit speisialta ag an nGaeilge i saol an ghnó. Léiríodh seo nuair a fógraíodh *Fógra na Mílaoise* in Éirinn agus ba iad Guinness a bhain an duais lena bhfógra *Tá síad ag teacht*. Tá an ceangal idir an dá shaol riachtanach agus tábhachtach a threisiú. Tá athrú i meon an phobail i dtaobh úsáid na Gaeilge i gcúrsaí gnó. Tá borradh agus oibriú le feiceáil i gcúrsaí cultúrtha an cheantair. Tá ré na gcomhlachtaí móra a thagadh chun na Gaeltachta críochnaithe agus tá bonneagar úr tionsclaíoch le tógáil sa Ghaeltacht le díriú ar earnálacha nua gnó agus ardteicneolaíochta. Is é dúshlán Údarás na

---

⁵⁰ *Inventing Ireland.: The Literature of the Modern Nation*. 1995. Lch. 652.

Gaeltachta agus mhuintir an cheantair go mbeidh iompraíocht teanga níos mó chun tosaigh i ngach gné de na forbairtí úra seo.

Ní mór coinneáil i gcuimhne go bhfuil an chuid is mó de na limistéir seo anscoite agus go bhfuil siad ar na háiteanna is lú a bhfuil forbairt infrastruchtúir déanta orthu agus mar sin tá gearghá le spreagthaí airgeadais agus le cineálacha eile cúnamh chun forbairt thionsclaíoch a chur chun cinn iontu.

Tá maoiniú airgid ar fáil tríd an scéim CLÁR (An Roinn Pobail, Tuaithe agus Gaeltachta) do ghnólachtaí príobháideacha, chun comharthaíocht Ghaeilge a chur ar fáil. Airgead meaitseála atá i gceist leis an maoiniú seo seachas deontas. Is í an fhadhb a bhaineann leis an scéim seo, dar le Pádraig Ó Cuinneagáin, Rúnaí Glór Bhréifne, nach bhfuil na Boird Forbartha Contae agus na heagraíochtaí Leader ag déanamh bolscaireachta go leor/ar bith ar an scéim seo. Ar an ábhar sin tá airgead ar fáil do na ceantair CLÁR ach feictear do Ghló Bhréifne nach bhfuil a fhios ag daoine faoi. Is ar bhonn fánach atá daoine ag baint tairbhe as an mhaoiniú airgid seo, mar a deir Ó Cuinneagán. Is ar bhonn comhpháirtíochta straitéisigh leis na comhlachtaí féin agus le Foras na Gaeilge a dhéantar na socraithe maoinithe. Níl maoiniú ar bith ar fáil lasmuigh de na ceantair CLÁR.

7.1 Samplaí de Dhea-chleachtas

Seo a leanas léargas ar na gnólachtaí sna ceantair faoi chaibidil atá ag cur samplaí de dhea-chleachtas i bhfeidhm ó thaobh úsáid na Gaeilge de i ngné éigin dá gcuid gnó.

Bábógaí Chroichshlí, Leitir Ceanainn, Co. Dhún na nGall

EMER

Comhlacht a tháirgíonn bábógaí súgartha, poircealláin agus teidithe a bhfuil clú agus cáil orthu in Éirinn agus go hidirnáisiúnta. Ainmneacha Gaelacha atá ar an gcuid is mó de na táirgí agus tá suíomh Gréasáin iomlán dátheangach acu⁵¹.

Tuairscíodh i Lá, 9 Meán Fómhair 2004, go mbeidh *Leitir Cheanainn* ar phríomhbhaile Gaelach na bliana in Éirinn de bharr an oiread sin imeachtaí atá ar siúl acu⁵². Dea-phoiblíocht í seo, go háirithe do bhaile nach bhfuil stair láidir Ghaeilge ag baint leis. Féile na Gaeilge atá in **Oireachtas na Gaeilge**, atá á reachtáil ag Conradh na Gaeilge. Eagraíonn an tOireachtas raon leathan imeachtaí i rith na bliana chun na healaíona dúchais a cheiliúradh trí mheán na Gaeilge. Trí fhéilte, comórtais, ceardlanna agus imeachtaí eile a reachtáil tugtar aire do gach aon ealaín thraidisiúnta, idir amhránaíocht, cheol, rince, litríocht, scéalaíocht agus dhrámaíocht. Ó thaobh an Oireachtais beidh Leitir Ceanainn i bhfad mór níos Gaeilaí, le caife McDonalds, mar shampla, ag

⁵¹ <http://www.crollydolls.com/Gaeilge/?UID=43346678>

⁵² Beidh Oireachtas na Gaeilge 2005 ar siúl i Leitir Cheanainn, Co. Dhún na nGall ón 12-15 Bealtaine. Féach <http://www.antoireachtas.ie>

crochadh comharthaí dátheangacha agus ag cur biachláir i nGaeilge ar fáil le linn thréimhse an Oireachtais agus ó shin ar aghaidh biachlár dátheangach a bheidh ann, mar a deir Caitlín Ní Chochlainn, Comhordaitheoir Gaeilge, Bord Forbartha Chontae Dhún na nGall. Léiríonn gníomhaíochtaí an bhaile seo gur féidir céimeanna beaga dearfacha a ghlacadh leis an baile a ghaelú ar bhealach éigin.

Reachtáil Bord Forbartha Chontae Dhún na nGall seimineár 'Gnó le Gaeilge, cén fáth?' i Leitir Ceanainn i 2004. Socraíodh go mbeadh oifigeach riachtanach le tionscadal Gaeilge a fhorbairt sa chontae. Is í an phríomhaidhm atá leis an tionscadal ná an Ghaeilge a chur chun cinn mar acmhainn sa tsaol eacnamaíochta, sóisialta agus cultúrtha i measc na n-earnálacha éagsúla i Leitir Ceanainn agus bailte eile ar fud an stáit. Is é an sprioc atá acu ná an Ghaeilge a bheith níos feicealaí, níos úsáidí, níos fiúntaí, níos tarraingtí agus níos suimiúla sa bhaile. Mar a deir Caitlín ní Chochlainn, "tá cuid mhaith gnólachtaí i ndiaidh a gcuid comharthaí a athrú go Gaeilge. Tá tábhacht á tabhairt freisin do bhiachláir agus léarscáileanna". Tá Caitlín dóchasach gur féidir an pobal a spreagadh le beannachtaí a úsáid sna gnólachtaí i Leitir Ceanainn agus ar fud an chontae.

Tá **Comhairle Contae Dhún na nGall** ag díriú ar sheirbhís iomlán i nGaeilge a chur ar fáil don phobal. Chuige seo, tá Oifigeach Forbartha Gaeilge⁵³ móide "Foireann le Gaeilge" bunaithe, ar a bhfuil cainteoirí dúchais, cainteoirí líofa agus baill foirne atá ag forbairt a gcuid scileanna i labhairt na Gaeilge. Foilsíonn siad liosta de sheirbhísí atá ar fáil i nGaeilge sa cheantar, ó sheirbhísí bóithre go seirbhísí fiontair agus cultúir. Léiríonn an Plean Gaeilge 2001-2004⁵⁴ a dtiomántas i dtaobh seirbhísí a chur ar fáil ar ardchaighdeán i nGaeilge / go dátheangach.

---

⁵³ Seán Ó Daimhín: sdaimhin@donegalcoco.ie

⁵⁴ <http://www.donegal.ie/dcc/default.htm>

Tá suíomh earcaíochta do Ghaeilgeoirí á bhunú ag an n**Gaeláras** i nDoire - comhartha eile ar chomh fuinniúil agus atá saol na Gaeilge ó thuaidh. Seirbhís d'fhostóirí agus daoine ag cuardach poist ar líne.

Tele Theach, Baile Chonaill, Co. Dhún na nGall

Comhlacht a chuireann seirbhísí rúnaíochta (Próiseáil focal Scarbhileoga, Bainc Eolais, C.V., Tráchtais, srl. clóscríofa), aistriúcháin, gnó (Freagairt Gutháin, Tuairiscí clóscríofa, fótachóipeáil). Tá an suíomh Gréasáin iomlán dátheangach.

Ar ndóigh, baineann na samplaí de dhea-chleachtas go dlúth leis an gcultúr agus an gcomhthéacs ina bhfeidhmíonn siad. Is cinnte go bhfuil samplaí eile de dhea-chleachtas in Éirinn ó thaobh an dátheangachais de nach bhfuil ag fáil an phoiblíocht chuí, ach a thiocfar orthu de réir a chéile. Mar a deir Kjell Herberts⁵⁵:

'Examples of best practice cannot be exported as such. It is important to try to determine the specific balance of demand and supply in the linguistic community, and to investigate what the best approach to bilingualism would be in a certain area.'

Ar ndóigh, níl an méid thuas iomlán cuimsitheach sa mhéid nach bhfuil gach uile eagrais luaite ann, ach is eiseamláir iad de na heagrais agus na gnólachtaí atá ag baint leasa as an nGaeilge i mbealaí éagsúla.

---

⁵⁵ Kjell Herberts, 'An Introduction to Discussing Bilingual Cities' as Bilingual Cities, Partnership for Diversity Conference III, Helsinki 11-12 Meán Fómhair 2003.

8 Straitéis Fhorbartha agus Moltaí

Ag eascairt as torthaí na hanailíse a déanadh ar an eolas a bailíodh, feictear go bhfuil neart deiseanna le plean fiúntach a chur le chéile agus a chur i bhfeidhm i dtaobh an teanga a úsáid mar acmhainn eacnamaíochta i gcomhlachtaí beaga agus meánmhéide, ar aon dul le samhail Ghaillimh le Gaeilge.

Is cinnte gur cur chuige agus straitéis fiúntach é an tionscadal seo le feidhm a thabhairt don Ghaeilge laistigh den phobal leathan, mar a deir Grin (1999) 'The attractiveness of minority language activities, as reflected in the utility function, must be sufficiently high if the language is to break out of its spiral of decline.'

8.1 Deiseanna

Is léir go bhfuil na deiseanna ag brath ar chomhoibriú agus dea-thoil na ngeallsealbhóirí go dtacófaí leis an tionscadal. D'fhéadfaí:

- An leas is fearr a bhaint anois as an timpeallacht fhabhrach agus an meon dearfach i leith na teanga
- Dírú ar dtús ar na príomhbhailte a mbeidh tionchar acu ar na ceantair mórthimpeall orthu, mar lárionaid tráchtála/oideachais agus iompair.
- Caithfear díriú ar an saibhreas cultúrtha is féidir leis an teanga agus leis an dátheangachas a thabhairt don cheantar. Chuirfeadh sé le híomhá na gcontaetha mar réigiúin a bhí i gcónaí ilchultúrtha agus gur féidir leas a bhaint as an éagsúlacht seo chun cur le saibhreas beatha a bpobal agus a dturasóirí
- An t-ilchultúrachas a leathnú sa tír agus an íomhá dhearfach phoiblí a chruthú
- Custaiméirí a shásamh trí fheiceálacht na Gaeilge

- Nasc a chothú leis na meáin cumarsáide Ghaeilge ar mhaithe le bunachar sonraí a chur le chéile de na gnólachtaí a mbaineann úsáid as an bhfógraíocht Ghaeilge cheana, agus ar mhaithe le custaiméirí nua a mhealladh chuig na meáin chéanna
- Ceardlanna/Oiliúint a chur ar fáil: Feasacht Teanga/Bainistíocht Acmhainní Eolais/Foilsitheoireacht agus Dearadh Dátheangach/Bainistíocht Seirbhísí agus Ócáidí/Ardchaighdeán Seirbhíse don Chustaiméar agus Caidreamh Poiblí

8.2 (Réamh) Riachtanais

- Comhpháirtíocht a bhunú le lucht gnó na gceantar agus gach tacaíocht agus comhairle a thabhairt dóibh chun an Ghaeilge a chur chun cinn sa réimse gnó
- Coiste ionadaíoch a bhunú (le baill ó eagraíochtaí ionadaíochta an lucht gnó, Forbairt Feirste agus ó Fhoras na Gaeilge) chun fiúntas agus féidearthacht na moltaí éagsúla a mheas agus chun plean gníomhaíochta a ullmhú le spriocanna sainiúla a n-aontódh an pobal gnó trína chéile leo agus le leas a bhaint as na custaiméirí atá ann le Gaeilge nó atá báuil don Ghaeilge. D'fhéadfadh an coiste dul i gcomhairle le comhlachtaí reachtúla agus deonacha atá ag iarraidh an teanga a chur chun cinn agus tacaíocht a fháil uathu
- Tionchar a imirt ar eagraíochtaí ionadaíochta an lucht gnó (cumann tráctála/comhairlí contae/boird fiontar srl.)
- Fáilte Ireland/Bord Turasóireachta an Tuaiscirt a thógáil ar bord i dtaca le turasóireacht chultúrtha a fhorbairt
- Measúnú leanúnach a dhéanamh ar fheidhmiú agus ar éifeacht an tionscadail

8.3 Straitéisí

Léiríonn torthaí na taighde seo go bhfuil dhá straitéis ann le tabhairt faoin tionscadal seo:-

- 1) Díriú ar bhaile mór amháin i ngach contae leis an tionscadal seo a chur chun cinn
- 2) Dul i gcomhpháirt le comhlacht mór príobháideach amháin le poiblíocht fhorleathan a fháil d'úsáid na Gaeilge mar acmhainn eacnamaíochta.

Straitéis I: Díriú ar bhaile mór amháin i ngach contae mar phointe tosaithe. Léiríonn an sampla d'úsáid na Gaeilge i Leitir Ceanainn go n-éiríonn go maith le hiarrachtaí an phobail, go háirithe le tacaíocht ón gComhairle Chontae. Tá an straitéis seo ag brath go mór ar 1) ar dhea-thoil na ngeallsealbhóirí agus 2) ar mhaoiniú eatramhach leis an tionscadal a chur i bhfeidhm.

Le go n-éireodh leis an gcur chuige seo, ba ghá:

- Dul i bhfeidhm ar an bpobal agus ar na heagraíochtaí ionadaíochta do lucht an ghnó trí áitiú seachas trí dhualgas a chur in iúl (straitéis Ghailimh le Gaeilge)
- An coincheap a dhíol mar thogra a chuireann le sochar eacnamaíochta na rannpháirtithe, agus an phobail gnó go ginearálta seachas mar thogra ar tugadh faoi chun leas na teanga inti féin.
- Nasc a chruthú leis na heagrais atá i mbun an teanga a mhúineadh – ar mhaithe le deiseanna d'fhoghlaim na Gaeilge go ginearálta agus sainchúrsaí Ghaeilge le gnó a mheabhrú don phobal
- Maoiniú eatramhach a lorg leis an tionscadal a chur i ngníomh don chéad 3 bliana agus go mbeadh sé féinmharthanach ina dhiaidh sin. Bheadh gá le maoiniú ag tús an tionscadail le foireann chuí a earcú (oifigigh margaíochta/deartha/aistriúcháin), lárionad eolais a bhunú agus a rith, ábhair poiblíochta a chur ar fáil, ócáidí phoiblí a reachtáil, comhairleoirí &rl.)

- Pleanáil straitéiseach, réadúil agus céimiúil leis na príomhgheallsealbhóirí, go háirithe leis na heagraíochtaí ionadaíochta do lucht an ghnó agus le eagraíochta gnó le Gaeilge sna contaetha faoi chaibidil. Bheadh gá le plean bliantiúil le spriocanna céimiúil, móide mórfhean straitéiseach don tréimhse trí bliana.
- Líonra a chruthú agus a chothú le a) Pobal, b) na Boird Fiontar Contae, c) na Comhairlí Contae agus d) na Cumainn tráchtála chun deiseanna agus spriocanna straitéiseacha a aontú.
- Mar phointe tosaithe, leas a bhaint as na líonraí atá ann cheana trí imeachtaí sóisialta gnó a reachtálann na comhairlí contae, mar shampla, líonta gnó rialta ar bhonn tíreolaíochta.
- Poiblíocht chúil leis an gcoincheap a dhíol trí chomhoibriú féinbhuntáisteach le lucht na margáíochta.
- Na príomhghníomhairí i múnú shaol na gceantar a aithint agus an aidhm a chomhaontú leo.

Straitéis II: Dul i gcomhpháirt le comhlacht mór príobháideach amháin le poiblíocht fhorleathan a fháil d'úsáid na Gaeilge mar acmhainn eacnamaíochta. Bheadh an rogha seo oiriúnach muna sa chás nach mbeadh maoiniú eatramhach ar fáil go réidh. Roghnófaí sa chás seo comhlacht mór príobháideach le híomhá mhaith phoiblí a thionscnamh le hurraíocht chorparáideach a chur ar fáil (mar shampla, banc éigin, EBS, Aer Lingus, An Post, Glen Dimplex). Tá neart samplaí den straitéis seo ar fáil sa Bhreatain Bheag.

Cuireann Caitriona Mullan, Bainisteoir Clár, *Irish Central Border Area Network Ltd (ICBAN)* roinnt moltaí in iúl maidir le cur chuige straitéiseach eile a chur i bhfeidhm dá dteipfeadh ar na hiarrachtaí maoiniú a fháil don tionscadal. Is scáthúdarás é ICBAN de 10 n-údarás áitiúla, 5 sa Tuaisceart agus 5 sa Deisceart. Molann sí bealaí leis an bpróifíl a ardú san earnáil chorparáideach trí chúpla *Crann Taca* a roghnú le tús a chur leis an tionscadal. B'fhéidir go dtiocfadh foinsí maoinithe tríd an mhodh seo.

8.4 Céimeanna praiticiúla

Molann Nideog na céimeanna seo a ghlacadh leis an tionscadal a chur i bhfeidhm:

- Bunú Coiste Stiúrtha (le hionadaithe ó dheas + ó thuaidh Foras na Gaeilge/Údaras na Gaeltachta/Pobal/Cumann lucht tráchtála/ Comhairlí Contae srl.).
- Foireann chúí a earcú (3 lánaimseartha - Bainisteoir Tionscadail/Oifigeach Margaíochta/Riarthóir) a bheadh ag feidhmiú mar sheirbhís comhairliúcháin, oiliúna agus tacaíochta. Bheadh gá leis an méid seo foirne ar bhonn tíreolaíochta. Tá beirt lánaimseartha ag plé le Gaillimh le Gaeilge, agus ní leor iad le plé leis an ualach méidithe oibre a bhaineann le cathair na Gaillimhe amháin⁵⁶.
- Feachtas poiblíochta a chur ar siúl chun tuiscint níos fearr a chruthú go háitiúil ar an gceangal idir an leibhéal gníomhaíochta eacnamaíochta agus coinneáil na Gaeilge mar theanga labhartha.
- Poiblíocht a fháil trí urraíocht a chur ar fáil d'ócáid amháin i ngach baile ainmnithe sa tionscadal.
- Struchtúr chun chomhoibriú a chothú, malartú a dhéanamh ar thuairimí agus córas monatóireachta a bhunú.
- Ceistneoir chuig comhlachtaí chun taifead a dhéanamh ar an méid Gaeilge atá in úsáid/agus muna bhfuil – le spéis a fhiosrú. Ansin lean teagmháil duine le duine.
- Iarratais phleanála le haghaidh ollmhargaí nua nó fuinneogí siopa a mheas sula ndéanann gnólachtaí cinní faoin gcomharthaíocht. Teagmháil rialta a choinneáil le healaíontóirí comharthaí agus le clódóirí áitiúla mar is minic a bhíonn siad in ann dul ina luí ar chustaiméirí, bogadh i dtreo an dátheangachais agus b'fhéidir dreasacht nó lascaine a thabhairt. B'fhiú nasc a chothú leis na comhlachtaí a dhearann cártaí le haghaidh ócáidí (Nollaig/Lá fhéile Phádraig srl.) le rogha agus eolas

---

⁵⁶ De réir Feidhmeannach Gaillimh le Gaeilge, Bríd Ní Chonghoile.

na gcustaiméirí a mhéadú, mar shampla an comhlacht Smaointe⁵⁷.

Bróisiúir eolais a fhágáil leo faoi bhuntáistí cur chuige dhátheangaigh le dáileadh ar na custaiméirí.

- Nasc a chothú leis an siopa leabhair i gCultúrlann McAdam Ó Fliach le pacáistí tacaíochta a chur ar fáil don phobal.
- Scéim gradaim le haghaidh gnólachtaí a dhéanann iarracht an Ghaeilge a úsáid ar bhealach éigin sa ghnó, mar a dhéanann Gaillimh le Gaeilge le Gradam Sheosamh Uí Ógartaigh.
- Suíomh gréasáin a chruthú don phobal agus le rochtain príobháideach do bhaill an tionscadail.
- Nuachtlitir leictreonach: Teicneolaíocht a úsáid le daoine a thabhairt le chéile, teagmhálaithe a chruthú agus daoine a choinneáil ar an eolas faoi imeachtaí &rl.
- Ag comhairliú gnólachtaí faoin dea-chleachtas sa ghnó (bunaithe ar an dea-chleachtas atá léirithe de bharr na ndualgas reachtúla a bhaineann le Acht na dTeangacha Oifigiúla sa deisceart).
- Dialann dátheangach do rannpháirtithe an tionscadail a fheidhmíonn mar dheis phoiblíochta.

Molann Ó Cinnéide na bearta praiticiúla seo leis an Ghaeilge a chur chun cinn mar mheán cumarsáide i mbearta gnó:

- Comharthaí soiléire in áitribh ghnó ina bhfuil seirbhísí trí Ghaeilge ar fáil.
- Aithint dhearfach ar na buntáistí a bheadh ann, duine líofa sa Ghaeilge a fhostú
- Feachtais fógraíochta dátheangaí, chomh fada agus is féidir
- Go n-úsáidfeadh lucht déantúsaíochta agus mórdhíoltóirí Gaeilge an méid agus is féidir ar phacáistiú, ar ábhair díolachán agus fógraíochta.

---

⁵⁷ www.smaointe.com

- Go gcuirfeadh bialanna agus tithe tábhairne biachláir ar fáil go dátheangach.

Is achoimhre ar spriocanna praiticiúla *Gaillimh le Gaeilge* iad na bearta thuas luaite – bearta indéanta ar bhonn céimiúil.

8.5 Torthaí

Is é príomhthoradh an tionscadail seo ná go mbeadh comhoibriú le pobail agus le gnónna ar an dá thaobh den teorann i mbealach a chuirfeadh feiceálacht na Gaeilge chun cinn, ní amháin chun leasa na teanga, ach go mór mór chun leasa na sochar eacnamaíochta a bhaineann le húsáid na Gaeilge mar ghléas margaíochta nó i mbealach éigin feiceálach. Is í an phríomhaidhm a bhaineann leis ná úsáid na Gaeilge a normalú sa phobal mhór ghnó.

Is iad torthaí an tionscadail, mar a fheictear do Nideog ná:-

- An Ghaeilge a dhéanamh níos feiceálaí sna contaetha faoi chaibidil
- Níos mó comhlachtaí ag cur comharthaíochta agus staiseanóireachta ar fáil go dátheangach
- Níos mó fógairtí béil trí Ghaeilge
- Níos mó pacaistiú ar earraí go dátheangach
- Níos mó spéise ag muintir na háite agus ag turasóirí san éagsúlacht teanga
- Níos mó gnó agus brabús á fhorbairt ag comhlachtaí dá bharr
- Líonra agus nasc cairdiúil idir comhlachtaí príobháideacha agus eagrais Ghaeilge go fíorúil agus trí imeachtaí sóisialta
- Níos mó brandála ar bhonn dátheangach
- Níos mó fiontraíochta dúchasaigh / áitiúla
- Úsáid na Gaeilge níos leithne sna ceantracha, mar shampla, i bhfógraíocht, i bhféilte, in imeachtaí sóisialta, i gcúrsaí turasóireachta, i gcumarsáid béil.
- Meon dearfach faoi fhiúntas feiceálachta na Gaeilge
- Eolaire gnó cuimsitheach

- Pacáiste eolais cuimsitheach do ghnólachtaí
- Lárionad eolais le foireann lánaimseartha
- Lóna gnó rialta leis na ghnólachtaí i gcontaetha / bailtí éagsúla gach uair.

Is léir go bhfuil cur i bhfeidhm agus éifeacht tionscadail mar seo ag brath ar dhea-thoil na ngeallsealbhóirí, fíis agus meon fiontraíochta a lucht curtha i bhfeidhm agus na rannpháirthithe, agus ar ndóigh ar mhaoiniú.

Foinsí Eolais

1. Chalmers, D. 2003. The Economic Impact of Gaelic Arts and Culture. Doctoral Thesis. Glasgow Caledonian University.
2. Comhdháil Náisiúnta na Gaeilge. 2004. Staidéar Féidearthachta ar úsáid na Gaeilge i mBaile Átha Cliath.
3. Grin, F., & Vaillancourt, F. 1999. The cost-effectiveness evaluation of minority language policies: Case-studies on Wales, Ireland and the Basque Country. Flensburg.: European Centre for Minority Issues.
4. Kiberd, D. 1995. Inventing Ireland: The Literature of the Modern Nation. London: Jonathan Cape.
5. Herberts, k. 2003. An Introduction to Discussing Bilingual Cities' as Bilingual Cities. Partnership for Diversity Conference III, Helsinki 11-12 Meán Fómhair 2003.
6. McDonnell, Finbar. Stiúrthóir Hibernian Consulting. Baile Átha Cliath. <http://www.hibernianconsulting.ie>
7. Ó Baoill, Donnchadh, 2000. Ré Nua - Teanga Nua? Gaeilge na Tionsclaíochta. Teanga, Pobal agus Réigiún. Aistí ar Chultúr na Gaeltachta inniu. Coiscéim.
8. Ó Cinnéide, M., & Keane, M. 1988. Tionchair Áitiúla Shocheacnamaíochta a Bhaineann le Gaeltacht na Gaillimhe. Ionad Taighde na nEolaíochtaí Sóisialta.
9. O'Neill, G. n.d. The Irish Language- a Key Marketing Tool. In Margaíocht as Gaeilge: Seminar proceedings organised by Bord na Gaeilge, the

Association of Advertisers of Ireland, the Henley Centre, the Institute of Advertising Practitioners in Ireland and Raidio Teilifís Éireann.

10. Plean Forbartha Náisiúnta. Rialtas na hÉireann.

11. Table Talk. Using Welsh for business advantage in hotels, restaurants, pubs and cafes. Welsh Language Board.

12. The Use of Welsh in Business. 1997. Welsh Language Board.

13. Tá Gnó agat leis an nGaeilge. Irish does the Business. Foras na Gaeilge.

14. Walsh, J. 2004. An teanga, an cultúr agus an fhorbairt: Cás na Gaeilge agus cás na hÉireann. An Aimsir Óg. Páipéar Ócáideach 6.

Altanna as Lá. 9 Meán Fómhair 2004.

Suíomhanna Gréasáin:

<http://www.bwrdd-yr-iaith.org.uk/>

<http://www.forbairtfeirste.com>

<http://www.gael-linn.ie>

<http://www.gaeilge.ie>

<http://www.gaelsaoire.ie>

<http://www.gleg.ie>

<http://oideasgael.ie>

<http://www.pobal.org>

<http://www.menterabusnes.com/>

Aguisín A:

Teagmhálacha:

Eagras	Teagmháil
An Chultúrlann, Maide Bán, Co. an Chabháin	Aogán Ó Fearghail, afarrell@gaa.ie
An TELElann, An NASC, Forbairt Feirste	Gearóidín Nic Chathmhaoín info@telelann.ie
Bailieboro Development Association, Coill an Chollaigh, Co. an Chabháin	Seán Ó Roideáin bda@bailieborough
Bord Forbartha Chontae an Chabháin	Joe Mc Loughlin
Cavan-Monaghan Rural Development Co-op Ltd (Eagraíocht Leader don dhá chondae)	Oifigeach Oidhreachta, Niamh Mc Grath. heritage@cmrd.ie
CLÁR/Leadár. Rannóg Forbartha Tuaithe	Colette Kelly ☎ 01 6473194
Cluain Eois, Co. Fhear Manach	Pat Traynor Failte_cluaineois@hotmail.com
Clubh Chathail Bhuí	Séamus Ó hUltacháin jimnolan10@eircom.net
Comhairle Contae Dhún na nGall, Lífear	Micheál Mac Giolla Uain, Bainisteoir Seán Ó Daimhín, Oifigeach Forbartha na Gaeilge, ☎: 074 9172496
Coláiste Mhic Aoidh, Doire	Fionnuala Ní Cheallaigh
Comhaltas Uladh, Conradh na Gaeilge	Cathal Ó Diolúin, Rúnaí, cathal@maighard.freemove.co.uk
Comhairle Chontae an Chabháin	Cathal Donohoe; Jack Keyes (Bainisteoir)
Comhairle Chondae Dhún na nGall, Lífear	Mike Heaney (Tograí tras-teorainn) Seán Ó Daimhín (Oifigeach Forbartha Gaeilge)
Cogar, Bord Forbartha Chontae Dhún na nGall, Leitir Ceanainn	Caitlín Uí Chochlainn, Comhordaitheoir Gaeilge Caitlin.uichochlainn@donegalcoco.ie ☎ 074 9194276
Craobh Cabhán an Chaorthainn	Séamus Mac Giolla Pádraig, Rúnaí

	☎ 8775 8639
Cultúrlann Mac Adam/Ó Fiaich	Máire Nic Fhionnachtaigh maire@irelandclick.com
Cumann Lucht Tráchtála Dún na nGall	Joanne Sweeney
Donncha Ó Baoill	Údarás na Gaeltachta
Fáilte Cluain Eois	Pat Traynor, Co. Fhear Manach failte_cluaineois@hotmail.com
Forbairt Feirste, An Nasc	Máirtín A. Mag Uidhir Oifigeach Gnó Le Gaeilge: mairtin@forbairtfeirste.com Conchubhar Ó Néill concubhar@forbairtfeirste.com
Gaeláras, Doire	Gearóid Ó hEara eolas@gaelaras.ie
Gaelphobail Lár Thír Eoghan, an Omaigh	Séamas Mac Conmhíde
Gaelphobal, An Sráth Bán	Seán Ó Daimhín
Glór Bhréifne, Contae an Chabháin	Pádraig Ó Cuinneagáin (Rúnaí) Padraig.ocuinneagain2@mail.dcu.ie Ronan Mac Murchaidh (Cathaoirleach) ronan@ezhome.ie
Glór na nGael, Tuaisceart Éireann	Tarlach Ó Branagáin ☎ 048 90232608
Hibernian Consulting	Finbar Mc Donnell, Eacnamaí finbarmcdonnell@hibernianconsulting.ie
Iomairt Cholm Cille, Tuaisceart Éireann	Ccille.ultach@cinni.org
Ionad na nGleannta Co. Liatroma	Proinsias Ó Duigneáin arts@theglenscentre.com
Iontaobhas Ruairí	Pilib Mac Cathhaoil
Meitheal Forbartha na Gaeltachta (MFG)	Eithne Nic Lochlainn tirchonail@mfg.ie
Newry & Mourne Enterprise Agency	☎: 30267011
Oideas Gael, Gleann Chomh Cille	Liam Ó Cuinneagáin

	oidasgael@eircom.net
Oifeagach Cultúr & Teanga, Ard Mhaca	Seán Mac Cann ☎ 048 38841744
Oifeagach Cultúr & Teanga, Fear Manach	Tomás Ó Cuilinn ☎ 071 9851981
Oifeagach Cultúr & Teanga, Tír Eoghain	Micheál Mac Eochaidh ☎ 048 89561526
Oifeagach Cultúr & Teanga, Sligeach	Séamus Mac Cormack ☎ 071 9164250
Oifeagach Cultúr & Teanga, Cabhán	Rosena Nic Stiúrtáin ☎ 042 9668157
Oifeagach Cultúr & Teanga, Liatrom	Cormac Mac a Choill ☎ 078 9638402
Oifeagach Cultúr & Teanga, Muineachán	Siobhán Nic Uighlinn ☎ 042 9742564
Pobal Fhear Manach	Domhnall Ó Cofaigh, donaloc@hotmail.com
Pobal, Béal Feirste	Janet Muller jmuller@pobal.org
Roinn Fiontar, Trádála agus Fostaíochta	Fergus Mc Cafferty
Timire Uladh, Glór na nGael	Séamus Mac Aindrea,sa, seamus@glornangael.ie
Údaras na Gaeltachta, Gaoth Dobhair	Cathal Mac Suibhne & Donncha Ó Baoill

Aguisín B

An ríomhphost a seoladh chuig gach comhairle contae, cumann tráchtála, bord fiontar, comhairle ceantair atá ag plé leis an 12 contae ag fiosrú líon na ngnólachtaí ar a mbunachar sonraí agus céatadán na ngnólachtaí atá ag baint úsáid as an nGaeilge i gcúrsaí gnó nó i gcúrsaí margaíochta:

A Chairde,

we, at NIDEOG, are currently engaged in research on behalf of Foras na Gaeilge on the possibilities of promoting and developing SMEs in border counties, both north and south, on the model, Gaillimh le Gaeilge - an organisation which has been successful in raising awareness of existing and new SMEs, which are involved in a scheme of providing a bilingual customer service, where possible, for example, through advertising, stationery, marketing, packaging etc. For further details on this see www.gleg.ie

At this stage we need to establish how many SMEs there are in your area, the services they provide and whether any of them provide a bilingual service already.

We would appreciate any statistics/lists/information that you can provide as soon as possible.

Many thanks in advance,

Le dea-ghuí,

Bláthnaid ní Ghréacháin

Donla uí Bhraonáin

*****

A Chairde,

tá NIDEOG ag déanamh taighde faoi láthair ar son Foras na Gaeilge maidir le SMEs sna contaetha ar an teorainn, ó thuaidh agus ó dheas, a chur chun cinn, bunaithe ar mhúnla Gaillimh le Gaeilge (www.gleg.ie).

Ag an staid seo teastaíonn uainn liosta a chur le chéile de na gnólachtaí beaga nó meánmhéide i do cheantar féin, agus an céatadán díobh siúd a úsáideann an Ghaeilge ar bhealach ar bith ina gcuid oibre (fógraíocht/margaíocht/seirbhís chustaiméara srl.).

Bheadh muid an-bhuíoch as an eolas seo a fháil chomh luath agus is féidir.

Le buíochas agus dea-ghuí,

Bláthnaid ní Ghréacháin

Donla uí Bhraonáin

Aguisín C

Eolairí Gnó

Ards Borough Council

Tá ca. 2,500 gnólachtaí cláraithe leo as réimsí éagsúla. Tá an t-eolaire tráchtála ar fáil ag www.ards-council.gov.uk

Teagmháil: David.Birch@ards-council.gov.uk

Bord Fiontair Contae an Shligigh

Chuir Liam O'Cadhla bunachar sonraí an Boird Fiontair ar fáil, áit a bhfuil os cionn 2000 gnólacht liostáilte, ach le liosta níos cuimsithí, mhol sé teagmháil a dhéanamh leis an lároifig Staidrimh nó leis an IDA/Enterprise Ireland.

Comhairle Ceantair Ómaigh

Eolaire Tráchtála (266 gnólachtaí cláraithe)

http://www.omagh.gov.uk/development/business_support/trade_directory/?v=All

Comhairle Contae agus Chathair Ard Mhacha

Tá 12 comhlacht ag baint úsáid as an nGaeilge i gcúrsaí gnó. Cuireann an comhlacht IDS eolaire le chéile do ghnólachtaí áitiúla

www.localdirectories.net a fheidhmíonn mar líonra tacaíochta.

Teagmháil: Diane Mc Connell, Cúntóir Forbartha

Comhairle Contae Shligigh

Dúradh nach raibh an t-eolas seo ag an Rannóg Pobal agus Fiontraíocht agus gur cuireadh an t-iarratas ar eolas ar aghaigh chuig an Bord Fiontar an Chontae, ach níor tháinig aon fhreagra.

Comhairle Contae Muineacháin

Níl aon eolas acu níos suas chun dáta ná 2001 agus mhol Carol Lambe mar sin teagmháil a dhéanamh le Bord Fiontair an Chontar, Enterprise Ireland i nDún Dealgan agus le Cumann Tráchtála Muineacháin.

Comhairle na Cathrach, Dún Dealgan

Chuir Kieran Lawless eolaire gnó do chontae an Lú agus cathair Dún Dealgan ar fáil dúinn.

Comhairle Ceantair Fhear Manach

Tá an t-eolaire gnó ar fail ag www.fermanagh.gov.uk.

Teagmháil: andrea.mccourt@fermanagh.gov.uk

Comhairle Contae, Muineachán

Oifigeach Forbartha Pobail agus Fiontraíochta: Carol Lambe:

clambe@monaghancoco.ie

Cumann Tráchtála agus Tionsclaíochta, Leitir Ceanainn

Deir Joanne Sweeney, Bainisteoir Tionscadail nach eol dí aon ghnólacht a chuireann seirbhís dhátheangach ar fáil. Ach chuir sí an t-eolaire gnó do Leitir Ceanainn ar fáil dúinn.

Cuireadh eolaire gnó ar fáil dúinn i bhformáid *Word* de na gnólachtaí ar fad i:

- Leitir Ceanainn
- Contae an Lú, Chabháin agus Mhuineacháin

Léiríonn **Eolaire Forbairt Feirste** na gnólachtaí i mBéal Feirste a bhfuil Gaeilgeoirí ag obair iontu. Tá Concubhar Ó Néill as AN NASC, Forbairt Feirste, i mbun an t-eolaire seo a uasdhatú faoi láthair. Tá cur síos ar ghnó na ngnólachtaí agus a sonraí teagmhála le fáil ach cliceáil ar an ainm nó trí:

<http://www.forbairtfeirste.com/gaeilge/home.htm>